

LATVIJAS UNIVERSITĀTE
JURIDISKĀ FAKULTĀTE
KRIMINĀLTIESISKO ZINĀTŅU KATEDRA

**KRIMINĀLPROCESUĀLĀS ĪPATNĪBAS LIETĀS PAR NEPILNGADĪGO
IZDARĪTIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM**

BAKALaura DARBS

Autors: **Monika Zaharova**

Studenta apliecības Nr.: mz12051

Darba zinātniskais vadītājs: Prof. Dr.iur. Ārija Meikališa

RĪGA 2015

ANOTĀCIJA

Bakalaura darbs „Kriminālprocesuālās īpatnības lietās par nepilngadīgo izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem” sniedz ieskatu procesuālā kārtībā attiecībā uz nepilngadīgām personām, jo Kriminālprocesa likums paredz atšķirīgu regulējumu starp pilngadīgām un nepilngadīgām personām. Pētījuma mērķis ir izpētīt tos gadījumus, kad likumdevējs paredz īpašu procesuālo darbību kārtību attiecībā uz nepilngadīgajiem. Darba uzdevums ir aplūkot kriminālprocesa uzsākšanas īpatnības, izmeklēšanas darbības īpatnības, procesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas īpatnības, nepilngadīgo pārstāvības un aizstāvības īpatnības, kā arī kriminālprocesa pabeigšanas veidus un to ietekmi uz nepilngadīgā personību.

Pētījuma gaitā tika konstatētas vairākas nepilnības Kriminālprocesa likumā attiecībā uz nepilngadīgo procesuālajām tiesībām. Darba rezultātā autore sniedz secinājumus un priekšlikumus, lai uzlabotu tiesisko regulējumu, kas skar nepilngadīgās personas.

Atslēgas vārdi: kriminālprocess, kriminālprocesa likums, nepilngadīgais, kriminālatbildība, tiesības.

ABSTRACT

Topic of the Bachelor's Paper: "Criminal Procedure Peculiarities Regarding Juvenile Criminal Offence Cases". The Bachelor's Paper provides general information about criminal procedure regarding minor and under-aged persons, as the Criminal Law prescribes different regulations for minor persons and adults.

The research goal is to study cases when legislator prescribes special procedural activities towards the under-aged.

The target is to research peculiarities of bringing into action a criminal procedure, investigation activities, applying procedural measures of compulsion, juvenile representation and defence, as well as ways of ending a criminal process and their effects on a respective juvenile personality.

During the research, the Author of the Paper revealed several gaps in the Criminal Procedure Law towards the procedural rights of juvenile persons. As the result, the Author provides a brief summary and suggestions for possible improvement of legal order and regulations, regarding the under-aged.

Key words: criminal procedure, criminal procedure law, minor (under-aged, juvenile), rights.

APZĪMĒJUMU SARAKSTS

1. **ANO** – Apvienoto Nāciju Organizācija
2. **Pakts** - Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām
3. **Konvencija** - Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija
4. **IeM IC** - Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centrs

SATURS

ANOTĀCIJA.....	2
ABSTRACT	3
APZĪMĒJUMU SARAKSTS	4
IEVADS	6
1. NEPILNGADĪGĀ JĒDZIENS KRIMINĀLPROCESĀ.....	8
2. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANAS ĪPATNĪBAS LIETĀS PAR NEPILNGADĪGO IZDARĪTIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM	12
3. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS ĪPATNĪBAS	16
4. PROCESUĀLO PIESPIEDU LĪDZEKĻU PIEMĒROŠANA NEPILNGADĪGAJIEM..	21
5. NEPILNGADĪGO PERSONU INTEREŠU AIZSTĀVĪBA UN PĀRSTĀVĪBA	31
5.1. Nepilngadīgo personu interešu aizstāvība	33
5.2. Nepilngadīgo personu interešu pārstāvība.....	36
6. KRIMINĀLPROCESA PABEIGŠANA LIETĀS PAR NEPILNGADĪGO IZDARĪTIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM	39
KOPSAVILKUMS	44
IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI	46

IEVADS

Autore izvēlējās bakalaura darba tēmu “Kriminālprocesuālās īpatnības lietās par nepilngadīgo izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem”, jo sabiedrībā regulāri notiek noziedzīgi nodarījumi, kuru vidū ir arī nepilngadīgo jauniešu veiktie noziedzīgie nodarījumi. Noziedzīgiem nodarījumiem, ko veic nepilngadīgās personas ir savas kriminālprocesuālās īpatnības, kas izriet no jauniešu vecuma attīstības fizioloģiskām un psiholoģiskām īpatnībām.

Pēc Latvijas Republikas Iekšlietu ministrijas Informācijas centra (turpmāk – IeM IC) statistikas pārskata datiem, 2014.gada 6 mēnešos salīdzinājumā ar 2013.gada 6 mēnešu analogo periodu, vērojams reģistrēto nepilngadīgo izdarīto noziedzīgo nodarījumu skaita pieaugums.¹

Pēc IeM IC datiem 2014.gada 6 mēnešos kopumā valstī reģistrēti 25 020 noziedzīgi nodarījumi, no tiem 613 izdarīja nepilngadīgas personas. Pārskata periodā palielinājies arī personu skaits, kuras izdarīja noziedzīgus nodarījumus – 6591, bet nedaudz samazinājies nepilngadīgo personu skaits, kuras izdarīja noziedzīgus nodarījumus – 417.²

No iegūtiem datiem var secināt, ka nepilngadīgo personu skaits, kuri veic noziedzīgos nodarījumus ir samazinājies, taču nepilngadīgo izdarīto noziedzīgo nodarījumu skaits ir palielinājies.

Pēc noziedzīga nodarījuma grupas objekta 2014.gada 6 mēnešos lielākoties tiek veikti noziedzīgi nodarījumi pret īpašumu – 75% no visiem noziedzīgiem nodarījumiem. Visbiežāk nepilngadīgās personas veic zādzības, laupīšanas un mantas tīšu iznīcināšanu.

Bakalaura darba mērķis ir izpētīt kriminālprocesuālās īpatnības nepilngadīgām personām, kuras paredz Kriminālprocesa likums, iepazīties ar ārvalstu kriminālkodeksiem un izteikt priekšlikumus par izmaiņām Latvijas Kriminālprocesā. Bakalaura darbs sastāv no 6 nodaļām un vienai nodaļai ir divas apakšnodaļas.

Pirmajā nodaļā aprakstīts nepilngadīgās personas jēdziens krimināltiesību izpratnē. Autors sniedz nepilngadīgo subjektu raksturojumu.

Otrajā nodaļā darba autors apraksta kriminālprocesa uzsākšanas īpatnības. Šajā nodaļā autors analizēja spēkā esošos normatīvos aktus un judikatūru. Trešā nodaļa sastāv no izmeklēšanas darbību raksturojuma. Šajā nodaļā autors pētīja vēsturiskos aspektus, ka arī izvērtē profesoru viedokļus. Ceturtā nodaļa ir veltīta procesuālo līdzekļu piemērošanai nepilngadīgajiem, kur autore raksturo procesuālos līdzekļus, kuri ir piemērojami nepilngadīgām

---

¹ Pārskats par nepilngadīgo noziedzības stāvokli, noziedzīgos nodarījumos cietušajiem bērniem un noziedzības novēršanas problēmām 2014.gada 6 mēnešos. Pieejams: www.vp.gov.lv/faili/sadalas/2014_parskats.doc
[aplūkots: 2015.gada 4.aprīlī]

² Turpat

personām. Piektā nodaļa sastāv no nepilngadīgo personu aizstāvības un pārstāvības raksturojuma. Šajā nodaļā autore, sniedz ieskatu tiesu praksē kā arī ieskatu ārvalsts regulējumos. Darba pēdējā nodaļā, sestajā, tiek aprakstītas kriminālprocesa pabeigšanas īpatnības. Autore analizē kriminālprocesa likumā noteiktos procesa pabeigšanas veidus un izsaka viedokli par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem.

Darbā izmantoto literatūras avotu saraksts sastāv gan no sabiedrībā zināmiem latviešu profesoru grāmatām un rakstiem, kā arī ārzemju zinātnieku publikācijām. Lai salīdzinātu tiesisko regulējumu, kas attiecas uz nepilngadīgām personām ārvalsts likumos, tika izmantoti citu valstu Kriminālkodeksi.

Bakalaura darbā tika izmantotas tādas metodes kā vēsturiskā metode, salīdzinošā metode, sistemātiskā metode un analītiskā metode.

1. NEPILNGADĪGĀ JĒDZIENS KRIMINĀLPROCESĀ

Personas vecums zināmā mērā norāda uz tās sociālo briedumu. Klasiski personības sociālā brieduma faktori ir garīgais, fiziskais briedums, empīriskā pieredze, mijiedarbība ar sociālo vidi un pašregulācija. Šie faktori formējas ilgāku laiku, tādēļ pusaudzis nav sociāli nobriedis un 15 gadu vecumā nebūt nav sasniedzis sociālo briedumu. No tā izriet viņa spēja orientēties vidē un apstākļos, spriest par notiekošo un atbilstoši tam rīkoties. Šie apsvērumi ir pamatā minimālā vecuma noteikšanai atbildībai par likumpārkāpumiem un noziegumiem. No tiesiskā viedokļa pie atbildības var saukt personas, kuras pietiekami labi izprot tikumiskos, likumiskos aizliegumus un spēj rīkoties apzinīgi.

Par nepilngadīgo, saskaņā ar spēkā esošā Krimināllikuma normām, uzskatāma persona, kura nav sasniegusi 18 gadu vecumu. Krimināllikuma 12 pantos likumdevējs nosaka pastiprinātu atbildību par nodarījumiem, kas vērsti pret nepilngadīgajām personām, un vēl 5 pantos kaitējuma radīšana nepilngadīgajam ir noziedzīga nodarījuma pamatsastāva obligāta pazīme³.

Krimināllikuma VII nodaļas 64. pants paredz, ka nepilngadīgie ir personas, kas līdz noziedzīgā nodarījuma izdarīšanai nav sasniegušas astoņpadsmit gadu vecumu.

A. Judins izvirzījis divus viedokļus:

- Pirmais viedoklis pauž uzskatu, ka persona var tikt sodīta par nodarījumu pret nepilngadīgo, ja cietušais nav atzīts par pilngadīgu civiltiesiskajā kārtā un ir jaunāks par 18 gadiem.

- Otrs viedoklis ir par to, ka noziegums pret nepilngadīgo kvalificējams tikai tādā gadījumā, ja cietušais nav sasniegjis 18 gadu vecumu. A. Judins vairāk piekrīt tieši pirmajai idejai un uzsver, ka, viņaprāt, likumdevējam būtu skaidri jāformulē sava atbilde par iztīrājamo jautājumu.⁴

A. Judins uzskata, ka pilngadības sliekšnim ir jābūt strikti noteiktam ne tikai Krimināllikumā, bet arī Civillikumā būtu norādāms, ka Krimināllikumā nav iespējams cietušo atzīt par pilngadīgu, ja šī persona ir jaunāka par 18 gadiem.

Nepilngadīgais ir bērns vai jauns cilvēks, ar kuru pārkāpuma gadījumā var apieties citādi nekā ar pieaugušajiem – saskaņā ar attiecīgajām tiesību sistēmām. Savukārt par nepilngadīgo likumpārkāpēju jāatzīst bērns vai jauns cilvēks, kurš tiek turēts aizdomās par noziedzīga nodarījumu vai par kuru ir noskaidrots, ka viņš ir izdarījis noziedzīgu nodarījumu.⁵

³ Judins A. Lai izprotam nepilngadīgā jēdzienu Krimināllikumā. Jurista Vārds, 2001.gada 24.aprīlis, Nr.12.

⁴ Turpat

⁵ Judins A. Nepilngadīgo ieslodzīto statuss. Rīga: Providus, 2015, 20.lpp.

Nepilngadība ir apstāklis, kas raksturo personību, un tas ir izvērtējams pie soda noteikšanas un individualizācijas. To var definēt kā situāciju, kad, jaunietis paveic noziedzīgo nodarījumu, būdams nepilngadīgs, un savas nepilngadības dēļ nav spējīgs pilnībā apzināties un izprast savas noziedzīgās darbības sekas.⁶ Nepilngadībai galvenā pazīme ir, ka persona nevar rīkoties saprātīgi bez citu palīdzības.

Par dalībnieku kriminālprocesā bērns var kļūt vienā no trim statusiem:

1. Ja pret bērnu ir izdarīts noziedzīgs nodarījums – cietušā statuss;
2. Ja bērns var sniegt nozīmīgu informāciju lietā – liecinieka statuss;
3. Ja bērns pats veicis noziedzīga rakstura darbības, izdarījis noziedzīgu nodarījumu – apsūdzētā statuss.⁷

Latvijas Krimināllikums nepilngadīgas personas iedala:

- Nepilngadīgajos – personas no 14 līdz 18 gadu vecumam;
- Mazgadīgajos – personas līdz 14 gadu vecumam;

Personas līdz 14 gadu sasniegšanai ir saucamas pie administratīvās atbildības, taču pēc 14 gadiem ir saucamas pie kriminālatbildības. Likumdevējs ir noteicis, ka mazgadīgām personām ir iespējams piemērot pāraudzinoša rakstura izglītības līdzekli jeb nosūtīšanu uz sociālās korekcijas izglītības iestādi. Šāda persona pēc pilngadības sasniegšanas tiek uzskatīta par agrāk nesodītu.

Darba autore secina, ka par pretlikumīgam darbībām, kuras veikusi mazgadīga persona, atbild tā vecāki. Savukārt, ja likumpārkāpumu izdara persona no 14 gadu vecuma, tad iestājas kriminālatbildība un var tikt piemērots ieslodzījums, piespiedu darbs vai naudassods. Vecāku galvenais uzdevums ir pievērst lielu uzmanību bērnu audzināšanai, lai tas spētu rīkoties patstāvīgi un uzņemties atbildību.

Pēc autores domām, lai mazinātu nepilngadīgo noziedzīgo nodarījumu skaitu, tad, pirmkārt, būtu nepieciešams ieviest mācību lekcijas skolās ar mērķi izglītēt skolēnus tādās jomās kā narkomānija un alkoholisms, un sniegt priekšstatu par tā sekām. Otrkārt, visām skolām ir jābūt sadarbībai starp pašu skolu un policiju, lai policijas darbinieki spētu kontrolēt nepilngadīgo personu darbības kamēr tie atrodas izglītības iestādē.

Nepilngadība abu dzimumu personām turpinās tik ilgi, kamēr tās sasniedz 18 gadu vecumu, bet par mazgadīgo pēc Krimināllikuma 11. panta uzskatāma persona, kura nav

---

⁶ 25. Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas prakses apkopojums "Apgabaltiesu kā pirmās instances tiesas un augstākās tiesas krimināllietu tiesu palātas kā apelācijas instances tiesas sodu piemērošanas prakse", 2007./2008.gads.

⁷ Buklets – Bērns kā cietušais vai liecinieks kriminālprocesā, Dardedze, 2007, 2.lpp.

sasnieduši 14 gadu vecumu.⁸ Tas nozīmē, ka mazgadīgā jēdziens ietilpst nepilngadīgā jēdzienā, taču atšķirība ir tāda, ka mazgadīgais nav saucams pie kriminālatbildības.

Kas attiecas uz nepilngadīgo personu klasificēšanu, juvenālā justīcija, ņemot vērā likumpārkāpēju vecumu, nepilngadīgo kā tās subjektu iedala četrās grupās:

- bērni līdz 11 gadu vecumam, pret kuriem vēl nevar piemērot audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus;
- bērni, kas vēl nav sasnieguši kriminālatbildības vecumu – 14 gadus;
- bērni, kas ir sasnieguši kriminālatbildības vecumu, 14 līdz 18 gadus veci, 18 gadus neieskaitot;
- gados jauni pieaugušie (Latvijā šāds statuss nav regulēts, bet šis iedalījums parasti tiek attiecināts uz personām vecumā no 18 līdz 21 gadam).⁹

Tādejādi iespējams secināt, ka nepilngadīgā persona (vecumā no 14 līdz 18 gadiem) var tikt saukta pie kriminālatbildības, kā arī pie kriminālatbildības saucamas tās nepilngadīgās personas, kuras ir vecumā līdz 18 gadiem, bet civiltiesiskajā kārtā atzītas par pilngadīgām.

Runājot par personas vecumu, to nosaka, pamatojoties uz valsts iestāžu izsniegtajiem vai apliecinātajiem dokumentiem – piemēram, pasi, dzimšanas apliecību, ierakstu dzimtsarakstu nodaļas reģistrācijas apliecībā u. tml. Būtiski šeit ir pieminēt, ka gadījumā, ja ir pamats apšaubīt personas vecumu un ja nav šādu attiecīgo ierakstu vai apliecināšu dokumentu, krimināllietā jānozīmē tiesu medicīniskā ekspertīze, jo, tā kā no personas vecuma ir atkarīgs, vai persona likumīgā kārtā ir saucama pie kriminālatbildības, pirmstiesas kriminālprocesa institūcijām krimināllietās precīzi jākonstatē noziedzīgā nodarījumā apsūdzētās personas vecums, kā arī jānorāda dokumentos šīs personas dzimšanas dati (gads, mēnesis un datums).

Gadījumos, kad personas vecumu nosaka, pamatojoties uz tiesu medicīniskās ekspertīzes atzinumu, par dzimšanas dienu jāuzskata eksperta norādītā gada pēdējā diena. Ja eksperti noteikuši personas vecumu, norādot gadu minimālo un maksimālo daudzumu, vērā jāņem ekspertīzes noteiktais šādas personas minimālais vecums¹⁰.

Runājot par nepilngadīgās personas attīstību, jāpiemin, ka jēdziens „pusaudzis” sevī neietver kādu konkrētu vecuma posmu, tādēļ pareizāk būtu lietot šo jēdzienu „pusaudzis”, bet ne „nepilngadīgais”.

⁸ Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 01.04.1999., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 18.02.2015.

⁹ Judins A. Atjaunojošā justīcija nepilngadīgo noziedzības kontekstā: Baltijas valstis Eiropas dimensijā. Rīga: Providus, 2010.gads, -27.lpp.

¹⁰ Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināltiesības: Vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008, 145.lpp.

Socioloģiskajā skatījumā var izdalīt trīs cilvēka vecuma pamatposmus:

1) bērnības, pusaudža agrīnās jaunības gadi. Tas ir laiks, kad tiek apgūtas zināšanas un praktiskās iemaņas pieauguša indivīda sabiedrisko funkciju izpildei, algota darba, profesionālās karjeras veikšanai, ģimenes dibināšanai un tās funkciju izpildei;

2) brieduma posms - cilvēka ekonomiskās un politiskās aktivitātes izpausmes laiks;

3) vecuma gadi. Šajā posmā indivīds aiziet no aktīvās sabiedriskās dzīves.

Protams, katrā no šiem periodiem var būt arī detalizētāks iedalījums. Tomēr konkrētu vēsturiskā laika un kultūras realitātē minētie pamatposmi atklāj cilvēku vecuma ietekmi uz vispārējo sabiedrības stratifikācijas procesu¹¹.

Pusaudžu periods ir īpaša cilvēka attīstības stadija. Tas ir posms, kad ir jau pagājuši bērnība un tuvojas pieauguša cilvēka briedums. Jāpiemin, ka vecuma robežas nevienam periodam nav strikti noteiktas, jo katram tas ir individuāli – kāds attīstas ātrāk, kāds lēnāk.

Ja tā sākumu nosaka bioloģiskie kritēriji, tad perioda beigas konkrēti nav nosakāmas, kad tiek sasniegta intelektuālās attīstības augstākā pakāpe – formālās operācijas vai vārdiski loģiskais intelekts¹².

Par pusaudzi katrā konkrētā gadījumā var runāt dažādos vecumos, sākot ar aptuveni 11 līdz 12 gadu vecumu un beidzot ar 15 līdz 16 vai pat 18 līdz 19 gadu vecumu.¹³ Turpretim, apskatot atšķirības starp nepilngadīgajiem un pieaugušajiem, nepilngadīgajiem ir daudz ierobežotākas iespējas legāli uzlabot savu sociālo un ekonomisko situāciju un izvēlēties savus dzīves apstākļus.

Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas (turpmāk - ANO) Pusaudžu tieslietu administrēšanas minimālā standarta noteikumiem (Pekinas noteikumi) nepilngadīgais likumpārkāpējs ir bērns vai jauns cilvēks, kurš spēkā esošās tiesiskās sistēmas ietvaros var tikt saukts pie atbildības par tiesībpārkāpumiem tādā veidā, kurš atšķiras no pieaugušajiem piemērojamā atbildības veida.¹⁴ Kopumā, pamatojoties uz visa iepriekš minēto, jāatzīst, ka pilngadīgie un nepilngadīgie nav vienlīdzīgi saucami pie atbildības, ko paredz arī starptautiskā tiesību norma. Tomēr saprotams ir arī, ka katrs valsts likumdošanas ziņā ir tas, kādas šīs atšķirības paredzēt likumā un kādā mērā.

¹¹ Laķis P. Socioloģija. Ievads socioloģijā. Rīga: Zvaigzne ABC, 2002, 58.lpp.

¹² Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Мастера психологии. 2000. с. 6

¹³ Rudzītis K. Par nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām. Latvijas Vēstnesis, Nr. 30, 2000. gada 10. oktobris.

¹⁴ Apvienoto Nāciju Organizācijas Pusaudžu tieslietu administrēšanas Minimālā Standarta noteikumi (Pekinas noteikumi) Pieņemti ar Ģenerālās asamblejas rezolūciju 40/33 1985.gada 29.novembrī. Pieejams http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=184 [aplūkots: 2015.gada 12.aprīlī]

2. KRIMINĀLPROCESA UZSĀKŠANAS ĪPATNĪBAS LIETĀS PAR NEPILNGADĪGO IZDARĪTIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM

Kriminālprocesa likuma 6. pants viennozīmīgi paredz kriminālprocesa obligātumu, kas uzskatāms par vienu no Krimināllikuma pamatprincipiem – respektīvi, amatpersona, būdama pilnvarota veikt kriminālprocesu, ir atbildīga par sava amata pienākumu pildīšanu – uzsākt kriminālprocesu un novest to līdz attiecīgi Krimināllikumā paredzētajam krimināltiesisko attiecību taisnīgam noregulējumam ikvienā gadījumā, līdzko kļūst skaidri zināms kriminālprocesa uzsākšanas pamats un iemesls.

Obligāta un ļoti būtiska visos kriminālprocesos ir kriminālprocesa uzsākšanas stadija, jo, lai ar jāpārlicinās, vai katrā konkrētajā gadījumā noziedzīgs nodarījums patiešām ir noticis.

Kriminālprocesa uzsākšana tiek regulēta Kriminālprocesa likuma 30.nodaļā. Kriminālprocesa likuma 369.pantā ir teikts, ka kriminālprocesa uzsākšanas iemesli ir tādu ziņu iesniegšana izmeklēšanas iestādei, prokuratūrai vai tiesai (par kriminālprocesa norisi atbildīgai iestādei), kuras norāda uz iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, vai šādu ziņu iegūšana par kriminālprocesa norisi atbildīgā iestādē.¹⁵ Savukārt Krimināllikuma 298.panta pirmajā daļā ir teikts, ka par apzināti nepatiesu ziņojumu par noziedzīga nodarījuma izdarīšanu nolūkā panākt kriminālprocesa uzsākšanu pret noteiktu personu — soda ar īslaicīgu brīvības atņemšanu vai ar piespiedu darbu, vai ar naudas sodu.¹⁶

Runājot par gadījumiem, kas skar Krimināllikuma 298. panta pirmo daļu saistībā ar Kriminālprocesa likuma 369. panta pirmo daļu, ir būtiski pieminēt, ka kasācijas instances tiesa uzskata, ka iesniegumos un ziņojumos nav nepieciešams obligāti norādīt konkrētu Krimināllikuma pantu, panta daļu vai punktu kā pamatojumu un argumentu attiecīgajam iesniegumā vai ziņojumā paustajam lūgumam par kriminālprocesa uzsākšanu.¹⁷

Ziņojumu, kurā ietverts lūgums izskatīt lietu un uzsākt kriminālprocesu, var iesniegt šādas personas un/vai institūcijas turpmāk minētajā kārtībā:

- 1) persona, kura cietusi noziedzīga nodarījuma rezultātā – kā iesniegumu;
- 2) uzraugošās un kontrolējošās institūcijas – to darbību regulējošos normatīvajos aktos paredzētajā kārtībā;
- 3) ārstniecības personas vai iestādes – kā ziņojumu par traumām, slimībām vai nāves gadījumiem, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;

¹⁵ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

¹⁶ Turpat

¹⁷ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 26. janvāra Lēmums Lietā SKK –26/2012.

4) bērnu tiesību aizsardzības institūcijas un nevalstiskās organizācijas – kā iesniegumu par nepilngadīgo tiesību aizskārumiem, kuru cēlonis varētu būt noziedzīgs nodarījums;

5) jebkura fiziska vai juridiska persona – kā informāciju par iespējamiem noziedzīgiem nodarījumiem, no kuriem šī pati persona tiešā veidā nav cietusi;

6) jebkura persona par pašas izdarītu noziedzīgu nodarījumu – kā iesniegumu.¹⁸

Ziņas par iespējamu notikušu noziedzīgu nodarījumu kompetentā iestāde var iegūt dažādos veidos, piemēram, pamatojoties uz iesniegumu vai arī informāciju, ko kā aculiecinieks sniedz policijas darbinieks, bet par kriminālprocesa uzsākšanas pamatu nevar tikt uzskatīta anonīma informācija, kā arī tāda informācija, kuras iesniedzējs atsakās atklāt informācijas avotu. Par kriminālprocesa veikšanu atbildīgajai iestādei, uzsākot vai arī atsakoties sākt kriminālprocesu, jebkurā gadījumā ir pienākums to pamatot ar attiecīgu lēmumu (nav objektīva pamata, ir šķēršļi u. tml.).

Uz kriminālprocesa uzsākšanas pamatu norāda kriminālprocesa likuma 370.pants, tas ir, reāla iespēja, ka ir izdarīts noziedzīgs nodarījums. Ja var pārbaudīt tikai kriminālprocesuālā kārtībā, tad uzsāk procesu.¹⁹ Kriminālprocesa likuma 371.pants nosaka, ka izmeklētāja tiešajam priekšniekam vai izmeklētājam ir pienākums uzsākt kriminālprocesu savas kompetences ietvaros sakarā ar jebkuru Kriminālprocesa likuma 369.pantā minēto iemeslu publiskās apsūdzības lietā.²⁰

Darba autore secina, ka, ievērojot likuma normas un prasības, jebkurai par kriminālprocesa norisi atbildīgajai iestādei, saņemot operatīvās darbības rezultātā ziņas, kas varētu liecināt par iespējama noziedzīga nodarījuma izdarīšanu, ir pienākums uzsākt kriminālprocesu arī tādā gadījumā, ja saņemtās ziņas nesatur pietiekamu informāciju nodarījuma sākotnējai kvalifikācijai.

Kriminālprocesa likuma 372. pants reglamentē kriminālprocesa uzsākšanu, ko iespējams sākotnēji fiksēt, pamatojoties uz pirmo neatliekamās izmeklēšanas darbības protokolu vai cietušā iesniegumu. Uzsākot kriminālprocesu, nav nepieciešama sākotnēji skaidra kvalifikācija, un procesa uzsākšanas lēmums, kā arī visi turpmākie procesu virzošie lēmumi, nav pārsūdzami. Jāpiemin, ka kriminālprocesu iespējams uzsākt, pamatojoties arī uz grupas objekta gadījumu (piemēram, „par noziedzīgu nodarījumu pret īpašumu”). Tomēr citādi ir gadījumos ar lēmumiem par aizdomās turētas personas atzīšanu, kuros obligāti norādāma konkrēta Krimināllikuma norma. Lēmumos pieļaujams norādīt konkrētu personu, pret kuru attiecīgais kriminālprocess tiek ierosināts. Kvalifikācija var tikt mainīta, pamatojoties uz attiecīgu

¹⁸ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

¹⁹ Turpat

²⁰ Turpat

lēmumu, kā arī iespējams rakstīt lūgumu pārkvalificēšanas veikšanai, bet nav atļauts to pārsūdzēt, jo tie ir lēmumi, kas paredz turpmāku attiecīgā kriminālprocesa virzību.

Pastāv iespēja arī atteikties uzsākt kriminālprocesu, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 373. pantu. Šis lēmums ir pārsūdzams, bet tomēr rakstāms rezolūcijas formā, pret ko mēdz iebilst teorētiski. Turklāt arī personu loks, kas šādu lēmumu var pārsūdzēt, ir visai ierobežots un nesakrīt ar to iepriekš minēto personu loku, kuras var iesniegt lūgumu par kriminālprocesa uzsākšanu.

Kriminālprocesa likuma 379. pants nosaka kriminālprocesa izbeigšanu, atbrīvojot personu no kriminālatbildības.

Krimināllikuma 58.pants nosaka, ka no kriminālatbildības var atbrīvot personu, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, kuram gan ir Krimināllikumā paredzētā nodarījuma pazīmes, bet ar kuru nav radīts tāds kaitējums, lai vajadzētu piespriest kriminālsodu. Bez tam personu, kas izdarījusi kriminālpārkāpumu, var atbrīvot no kriminālatbildības, ja ir izlīgums ar cietušo vai viņa likumisko pārstāvi.²¹

Viens no atbrīvošanas no kriminālatbildības aspektiem ir izlīgums ar cietušo vai viņa pārstāvi.

Kriminālprocesa likuma 377. pants nosaka kriminālprocesu nepieļaujošus apstākļus. Šī panta 9. punkts nosaka, ka kriminālprocess nav pieļaujams, ja noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata.²²

Izlīguma pamatā ir taisnīguma atjaunošanas pieeja, kuru pasaulē izmanto kā noziedzīga nodarījuma radītā ļaunuma mazināšanas vai likvidēšanas veidu. Īpaša nozīme dalībai izlīguma procesā ir jauniešiem, jo tikšanās ar cietušo ir efektīvs uzvedības korekcijas līdzeklis, kas var novērst atkārtotu noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Dalība izlīguma procesā liek jauniešiem izvērtēt savas uzvedības sekas un uzņemties atbildību par nodarīto.²³

Kriminālprocesa likuma 377.panta 9.punkts nosaka, ka uzsāktais kriminālprocess ir jāizbeidz jebkurā kriminālprocesa stadijā, ja noticis cietušā un aizdomās turētā vai apsūdzētā izlīgums tādā kriminālprocesā, kuru var uzsākt tikai uz cietušās personas pieteikuma pamata, izņemot kriminālprocesu par Krimināllikuma 130.panā paredzēto noziedzīgo nodarījumu, ja tas saistīts ar vardarbību ģimenē²⁴.

---

²¹ Krastiņš U. Liholaja V. Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā un sevišķā daļa: mācību grāmata, papildinātais izdevums. Rīga Tiesu Namu Aģentūra, 2001, 55.lpp.

²² Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

²³ Izlīgums., Pieejams: <http://www.probacija.lv/page.php?id=35>, [aplūkots 2015.gada 13.maijā]

²⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 28. septembra Lēmums lietā SKK – 509/2009 (Krimināllieta Nr. 11330007208)

Balvu rajona tiesa 2013. gada 28. novembra lēmumā norādīts, ka kriminālprocess personas D apsūdzībā, pēc Krimināllikuma 185. panta pirmās daļas tiek izbeigts, pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta 9. punkta.²⁵

No augstāk minētā darba autore secina, ka pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 377. panta 9. punkta kriminālprocess var tikt izbeigts, ja tiek noslēgts izlīgums.

Izlīguma procesā ļoti liela nozīme ir jāpievērš bērna vecumam, izpratnes līmenim, un personas individuālām īpatnībām. Svarīgi ir nepārkāpt nepilngadīgā intereses un vadod izlīguma procesu netraumēt bērna psihisko stāvokli.

Visi dokumenti tiek uzglabāti vienotā lietvedības reģistrā, kurā katram kriminālprocesam tiek piešķirts attiecīgi individuāls lietas numurs. Krimināllieta parādās tikai tad, kad lieta tiek novirzīta uz tiesas instanci, bet numurs paliek nemainīgs, tādejādi saglabājot vienotās lietvedības reģistra kārtību. Lai izņemtu kādu dokumentu no šī vienotā lietvedības reģistra pavisam, jābūt īpašam un pamatotam lēmumam, kas varētu tikt balstīts uz, piemēram, kriminālprocesa sadalīšanu vai dokumentu atdošanu. Piekļuve šiem dokumentiem ir strikti ierobežota, un tie pārsvarā gadījumos ir nepieejami pirmstiesas procesā, jo šādi dokumenti uzskatāmi par izmeklēšanas noslēpumu, ko reglamentē Kriminālprocesa likuma 375. pants. Ja, izskatot lietas materiālus, procesuāli pilnvarota amatpersona konstatē, ka nodarījumu izdarījis nepilngadīgais, kurš nav sasniedzis 14 gadu vecumu, tā pieņem lēmumu par atteikšanos uzsākt kriminālprocesu un materiālus nosūta resoriskai pārbaudei jautājuma izlemšanai par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa piemērošanu.²⁶

Diemžēl Kriminālprocesa likums neietver atsevišķu nodaļu, kas reglamentētu kriminālprocesa kārtību lietās par nepilngadīgo izdarītajiem noziedzīgajiem nodarījumiem, tādēļ šādos gadījumos par pamatu tiek ņemti vispārējie noteikumi, kā arī atsevišķi papildus noteikumi, kas Kriminālprocesa likumā attiecināmi uz nepilngadīgajām personām. Savukārt, ja noziedzīga nodarījuma veikšanā iesaistītas vairākas personas, no kurām viena nav sasniegusi 14 gadu vecumu, kriminālprocess tiek izbeigts pret šo personu, kā arī kriminālprocesa lietas materiāls tiek iesniegts resoriskai pārbaudei, lai izskatītu un pieņemtu lēmumu par iespējamu audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu.

---

²⁵ Balvu rajona tiesas 2013. gada 28. novembra tiesas lēmums lietā Nr. 11110037513, K09-0188-13/3.

²⁶ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

3. IZMEKLĒŠANAS DARBĪBAS ĪPATNĪBAS

Kriminālprocesa veikšanai pilnvarota amatpersona ir tiesīga izdarīt savu pilnvaru ietvaros tikai. Latvijā līdz 1926. gadam piemēroja Krievijas kriminālprocesa likumu "Устав уголовного судопроизводства". Tā 294. pantā bija noteikts, ka izmeklēšanas tiesnesis var veikt izmeklēšanas darbības, lai noskaidrotu patiesību. Pēcāk Krievijas kriminālprocesa likumu pārtulkoja latviešu valodā, un tas ar nosaukumu "Kriminālprocesa likumi" tika piemērots Latvijā no 1926. gada līdz 1940. gadam. Kriminālprocesa likumos bija dubulta pantu numerācija, norādot gan Kriminālprocesa likuma, gan arī Krievijas kriminālprocesa likuma pantus.²⁷

Latvijā profesors A. Liede izteicis savu viedokli, ka "izmeklēšanas darbības ir tās procesuālās darbības, ar kuru palīdzību izmeklētājs iegūst, procesuāli nostiprina un pārbauda pierādījumus"²⁸. Professore Ā. Meikališa iepriekš piekrita šādam izmeklēšanas darbības raksturojumam, jo izmeklēšanas darbības ir tādas procesuālās darbības, kas paredzētas pierādījumu ieguvei, nostiprināšanai un pārbaudei.²⁹ Bet vēlāk prof. Ā. Meikališa mainīja savus uzskatus: "Izmeklēšanas darbības ir procesuālās darbības, ko veic procesa virzītājs kriminālprocesuālajā likumdošanā noteiktajā kārtībā, lai atklātu, procesuāli nostiprinātu un pārbaudītu faktus, kam ir nozīme krimināllietā."³⁰ Tātad, pēc prof. Ā. Meikališas domām, izmeklēšanas darbības saistītas ar noziedzīgu nodarījumu atklāšanu.

Šobrīd spēkā esošajā Kriminālprocesa likumā paredzētās īpatnības izmeklēšanas darbību veikšanā ar nepilngadīgajiem nosacīti var iedalīt divās grupās:

- 1) kriminālprocesuālās kārtības īpatnības, kas izriet no nepilngadīgā vispārīgā statusa un kas attiecas uz viņa dalību visā kriminālprocesā, tai skaitā arī izmeklēšanas darbībās;
- 2) kriminālprocesuālās kārtības īpatnības, kas attiecas uz konkrētām izmeklēšanas darbībām.³¹

Kriminālprocesa likuma 138.panta pirmā daļa izmeklēšanas darbības definē kā procesuālās darbības, kas vērstas uz ziņu iegūšanu vai jau iegūto ziņu pārbaudi konkrētajā kriminālprocesā³². Kriminālprocesa likuma 10.nodaļā ir ietverti vispārējie izmeklēšanas darbības noteikumi.

²⁷ Dombrovskis R. Izmeklēšanas darbību raksturojums un veidi. Jurista vārds, Nr.11 (564) 2009. gada 17. marts.

²⁸ Liede A. Kriminālprocess: Tiesvedības norise krimināllietās. Rīga, 1973, 51. lpp.

²⁹ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojoša vārdnīca. Rīga, 1998, 79. lpp.

³⁰ Meikališa Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga, 2001, 55. lpp.

³¹ Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K. Kriminālprocess. Raksti 2005 – 2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 420.lpp.

³² Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

Šobrīd Kriminālprocesa likuma 10.nodaļā paredzētas šādas izmeklēšanas darbības:

- 1) aizturētā, aizdomās turētā, apsūdzētā, liecinieka, cietušā, eksperta un revidenta pratināšana;
- 2) aptauja;
- 3)konfrontēšana;
- 4) apskate;
- 5) līķa ekshumācija;
- 6) aplūkošana;
- 7)izmeklēšanas eksperiments;
- 8)liecību pārbaude uz vietas;
- 9) uzrādīšana atpazīšanai;
- 10) kratīšana;
- 11) izņemšana;
- 12) priekšmetu un dokumentu iesniegšana pēc personu iniciatīvas;
- 13) procesa virzītāja pieprasīto priekšmetu un dokumentu iesniegšana;
- 14) elektroniskajā informācijas sistēmā saglabāto datu atklāšana;
- 15) ekspertīze;
- 16) salīdzinošai pētīšanai nepieciešamo paraugu iegūšana.³³

Pret nepilngadīgo atļauts veikt gandrīz visas šīs darbības, kas attiecas uz lietas izmeklēšanu. Taču jāpiemin, ka nepilngadīgas personas (atšķirībā no pieaugušajiem) ir jūtīgākas pret dažādām pārmaiņām dzīvē, kā arī tām darbībām, ko tiesības ir veikt amatpersonai kriminālprocesa ietvaros, bet tas jādara tā, lai atstātu uz nepilngadīgo iespējami mazāku negatīvo ietekmi. Īpaša taktika būtu jāievēro, veicot ikvienu izmeklēšanas darbību, kas skar nepilngadīgo. Attiecībā uz nepilngadīgajiem Kriminālprocesuālās kārtības īpatnības konkrēti pratināšanā kā izmeklēšanas darbībā noteiktas un aprakstītas tikai divos pantos Kriminālprocesa likuma 10. nodaļā, bet vispārīgajos noteikumos netiek reglamentētas atšķirības kopējo izmeklēšanas darbību veikšanā.

Bērna nogādāšanas kārtību policijas iestādē nosaka Bērnu aizsardzības likuma 59. pants. Policijas iestādē nogādā bērnu, kurš:

- 1) izdarījis darbības, par kurām paredzēta kriminālatbildība;
- 2) izdarījis administratīvu pārkāpumu, ja citādi nav iespējams noskaidrot bērna identitāti un sastādīt administratīvā pārkāpuma protokolu;
- 3) atrodas sabiedriskā vietā reibuma stāvoklī;

---

³³ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

4) ubago;

5) nav sasniedzis 16 gadu vecumu un atrodas sabiedriskā vietā bez vecāku, aizbildņa, audžuģimenes, bērnu aprūpes iestādes vadītāja vai viņu pilnvarotas pilngadīgas personas klātbūtnes nakts laikā. Par nakts laiku šā panta izpratnē uzskatāms laiks no pulksten 22.00 līdz 6.00, ja attiecīgā pašvaldība attiecībā uz šo laiku nav noteikusi stingrākus ierobežojumus;

6) apmaldījies vai pamests, vai arī atrodas tādos apstākļos, kas bīstami bērnam vai var kaitēt viņa attīstībai;

7) patvaļīgi aizgājis no ģimenes, aizbildņa, audžuģimenes vai bērnu aprūpes iestādes.³⁴

Nepilngadīgo, kurš nogādāts policijā, nedrīkst turēt vienā telpā kopā ar pilngadīgiem likumpārkāpējiem, kā arī jānodrošina pastāvīga pieaugušo uzraudzība. Bērnu nedrīkst piespiest liecināt vai atzīt vainu, kā arī nav pieļaujama nekāda fiziska vai psihiska iespaidošana. Policijai ir pienākums informēt attiecīgo bāriņtiesu un sociālo dienestu par konstatētiem bērna klaiņošanas, ubagošanas gadījumiem, apreibināšanos ar toksiskajām, narkotiskajām vielām vai alkoholiskajiem dzērieniem, kā arī par aizdomām par iespējamu nelabvēlīgu vidi ģimenē vai citiem apstākļiem, kas var kaitēt bērnam.

Vecākam, aizbildnim, bāriņtiesas (ja bērns nodots audžuģimenē), bērnu aprūpes iestādes pārstāvim vai arī viņu pilnvarotai personai jābūt klātesošai attiecīgajā paskaidrojumu pieprasīšanas gadījumā. Policijas darbinieks ir tiesīgs pieaicināt citu personu, kurai bērns uzticas, vai arī psihologu gadījumā, ja vecāks atsakās iesaistīties paskaidrojumu prasīšanā vai vispār nav sasniedzams, kā arī tad, ja vecāka piedalīšanās ir pretrunā ar bērna interesēm.³⁵

Ministru kabinets nosaka kārtību, kādā policija noskaidro, vai bērnam ir īpašas vajadzības, un pieaicina kompetentu speciālistu, kā arī nosaka kārtību, kādā policija nodrošina apstākļus bērna īpašo vajadzību apmierināšanai³⁶.

Kriminālprocesa likuma 152. pants nosaka nepilngadīgā pratināšanas īpatnības. Nepilngadīgas personas kā cietušā pratināšana tiek veikta iespējami ātrāk. Nepilngadīgas personas nopratināšanu, ja vien iespējams, veic viens un tas pats izmeklēšanas darbības veicējs, kuram ir speciālas zināšanas saskarsmē ar nepilngadīgo kriminālprocesa laikā, turklāt pratināšanas ilgums bez paša nepilngadīgā piekrišanas, vienas diennakts laikā, ieskaitot pārtraukumu, nedrīkst pārsniegt sešas stundas. Kriminālprocesa likumā nepilngadīgajiem noteikts īsāks pratināšanas termiņš nekā pilngadīgām personām. Nepilngadīgu personu iespējams pratināt pedagoga vai psihologa klātbūtnē, ja izmeklēšanas darbības veicējs to uzskata par nepieciešamu vai ja izmeklēšanas darbības veicējam trūkst attiecīgu speciālo

---

³⁴ Bērnu tiesību aizsardzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 22.07.1998., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 25.03.2014.

³⁵ Turpat

³⁶ Turpat

zināšanu saskarsmē ar nepilngadīgo kriminālprocesa laikā. Nepilngadīgas personas pratināšanā ir tiesības piedalīties pilngadīgam tuviniekam, uzticības personai vai vienam no nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem, ja pret to nav iebildumu nepilngadīgajam un ja vien šī persona pati nav aizdomās turētā, aizturētā, apsūdzētā vai persona, pret kuru uzsākts kriminālprocess. Šai personai atļauts uzdot jautājumus pratināmajam tikai ar izmeklēšanas darbības veicēja atļauju. Tie nepilngadīgie, kuri ir jaunāki par 14 gadiem, par atbildību un par atteikšanos liecināt un apzināti nepatiesas liecības došanu netiek brīdināti.³⁷ Turklāt gadījumā, ja psihologs procesa virzītājam norādījis, ka atkārtota tieša pratināšana var kaitēt 14 gadus nenasniegušās personas vai tāda nepilngadīgā psihei, kas atzīts par cietušo no cilvēku tirdzniecības, noziedzīga nodarījuma pret tikumību vai dzimumneaizskaramību, kā arī no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, pratināšanu atļauts veikt tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju, bet tiesā — ar tiesas lēmumu.

Kriminālprocesa likuma 153. pants nosaka nepilngadīgās personas pratināšanu ar psihologa starpniecību. Ja psihologs uzskata, ka 14 gadus nenasniegušās personas psihei vai tāda nepilngadīgā psihei, kas atzīts par cietušo no vardarbības, ko nodarījusi persona, no kuras cietušais ir materiāli vai citādi atkarīgs, cilvēku tirdzniecības vai noziedzīga nodarījuma pret tikumību vai dzimumneaizskaramību, var kaitēt tieša pratināšana, to var izdarīt ar tehnisko līdzekļu un psihologa starpniecību. Ja izmeklētājs vai prokurors tam nepiekrīt, tieša pratināšana izdarāma tikai ar izmeklēšanas tiesneša atļauju, bet tiesā — ar tiesas lēmumu.³⁸ Pratināmais kopā ar psihologu atrodas sarunai ar nepilngadīgo piemērotā telpā, kas ir tehniski nodrošināta tā, lai tikai psihologs dzird jautājumus, ko uzdod procesa virzītājs, būdams kopā ar iespējamām citām procesa virzītāja pieaicinātām personām citā telpā, kur iespējams dzirdēt un redzēt pratināmo personu un psihologu. Ievērojot konkrētos apstākļus, 14 gadu vecumu nenasniegušās pratināmās personas gadījumā psihologs izskaidro nepilngadīgajam viņa sniegtās informācijas nozīmi un notiekošo darbību nepieciešamību, kā arī noskaidro personas datus, uzdod procesa virzītāja izteiktos jautājumus nepilngadīgā psihei atbilstošā formā un nepieciešamības gadījumā informē par izmeklēšanas darbības pārtraukumu un tās atsākšanu.

Ja pratināmā persona ir sasniegusi 14 gadu vecumu, procesa virzītājs ar psihologa starpniecību informē nepilngadīgo par veicamās izmeklēšanas darbības būtību, noskaidro viņa personas datus, izskaidro viņa tiesības un pienākumus, kā arī brīdina viņu par atbildību par savu pienākumu nepildīšanu, uzdod nepilngadīgā psihei atbilstošā formā procesa virzītāja uzdotos jautājumus; ja nepieciešams, — informē par pārtraukumu izmeklēšanas darbībā un tās

³⁷ Zini savas tiesības. Pieejams: http://www.zinisavastiesibas.lv/lapa_105.htm [aplūkots 2015.gada 13.maijā]

³⁸ Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K., Kriminālprocess. Raksti 2005 – 2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 423.lpp.

atsākšanu.³⁹ Pratināšanas norise tiek fiksēta atbilstoši Kriminālprocesa likuma 141.—143. panta prasībām, kā arī būtiski ir pieminēt, ka protokolu neparaksta tāda pratināmā persona, kura nav sasniegusi 14 gadu vecumu.

Darba autore uzskata, ka Kriminālprocesa likumā ir precīzi norādīts, kā veicama nepilngadīgas personas pratināšana. Bet profesore Ā. Meikališa ir norādījusi, ka speciālista iesaistīšanai nepilngadīgo pratināšanā ir divējāda nozīme - 1) palīdzība procesa virzītājam, lai tas varētu noformulēt bērnam saprotamus jautājumus un izprast atbildes, tādā veidā nodrošinot izmeklēšanu, un 2) bērna interešu aizsardzība. Likumdevējs, paredzot speciālista iesaistīšanos pratināšanā, jau ir pateicis, ka pašam procesa virzītājam nav nepieciešamo iemaņu un zināšanu darbam ar nepilngadīgajiem, tādēļ nav korekti bez speciālista padoma ļaut izlemt jautājumu par to, ir vai nav nepieciešama speciālista klātbūtne. Turklāt vienlīdz svarīgi tas ir attiecībā uz nepilngadīgo jebkurā statusā, jo arī lieciniekam, kurš, piemēram, redzējis smagu noziegumu, iesaistīšanās procesā var izsaukt smagu traumu vai traumas padziļināšanos, līdz ar to nepieciešama īpaša piesardzība darbībās ar to⁴⁰.

Tāpat Ā. Meikališa ir norādījusi, ka Kriminālprocesa likuma 153. panta trešajā daļā ietvertā norma uzlikt neatbilstoši plašu pienākumu speciālistam un neatbilst pārējām Kriminālprocesa likuma nostādnēm. Šajā normā noteikts, ka speciālists izskaidro izmeklēšanas darbības dalībnieka tiesības, pienākumus utt. Tomēr speciālists nav procesa virzītājs un nav pat amatpersona, kura veic kriminālprocesu. Šī persona pati darbības neveic, taču tiesību un pienākumu izskaidrošana ir darbības veikšanas neatņemama sastāvdaļa, ko saskaņā ar Kriminālprocesa likuma citām normām ir tiesīga darīt kompetenta procesu veicoša persona⁴¹.

Darba autore secina, ka, lai arī praksē pastāv dažādas kriminālprocesuālās īpatnības, galvenās ir attiecināmas uz nepilngadīgas personas pratināšanu, kas atrunātas Kriminālprocesa likumā. Praksē pratināšana tiesā visbiežāk notiek slēgtā tiesas sēdē, kaut arī tiesas sēdes Latvijā ir atklātas. Jautājumi par nepilngadīgo iesaistīšanu kriminālprocesā būtu detalizētāk reglamentējami – pēc darba autora domām, atsevišķā nodaļā, jo nepieciešams būtu uzsvērt īpašo iztiesāšanas un krimināllietas izmeklēšanas kārtību, kas skar nepilngadīgas personas. Tāpat autors ierosina, ka darbā ar nepilngadīgajām apsūdzētajām personām būtu nosakāmi stingrāki noteikumi arī procesa virzītājiem, tiesnešiem, advokātiem.

---

³⁹ Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K., Kriminālprocess. Raksti 2005 – 2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 423.lpp.

⁴⁰ Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K., Kriminālprocess. Raksti 2005 – 2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010. 424.lpp.

⁴¹ Turpat

4. PROCESUĀLO PIESPIEDU LĪDZEKĻU PIEMĒROŠANA NEPILNGADĪGAJIEM

Saskaņā ar kriminoloģiskajiem pētījumiem, nepilngadīgie pirmās ar likumu aizliegtās darbības veic pirms noteiktā vecuma sasniegšanas, kad iestājas kriminālatbildība. Bez tam arī nepilngadīgo noziedzība atklāj negatīvās iezīmes sabiedriskajā, kultūras, izglītības, ekonomiskajā u. c. sfērās kā jau jebkurš noziedzības veids. Tomēr vērā būtu jāņem apstākļi, kādos nepilngadīgie izdarījuši noziedzīgu nodarījumu – vai tie ir bērni, kuri nonākuši nelabvēlīgos apstākļos, vai tie ir bērni, kuri nonākuši konfliktā ar likumu, vai bērni, kuri kļuvuši par upuri vai liecinieku. Attiecībā uz tādu nepilngadīgo personu, kura nonākusi nelabvēlīgos apstākļos, vispirms vajadzētu ievērot preventīvos līdzekļus, atstājot viņu pierastajā vidē, jo šādas personas ievietošana slēgtā vidē pieļaujama tikai tad, ja nav cita risinājuma. Nepilngadīgais, kurš iesaistīts noziegumā un nokļuvis nelabvēlīgos apstākļos, tiek apdraudēts iespējamu pieaugušo prettiesisku darbību dēļ, kā arī tiek nodarīts morāls kaitējums, no kā var ciest arī nepilngadīgā fiziskā veselība. Savukārt tiesvedība un aizstāvība nepieciešama tādiem nepilngadīgajiem, kuri liecina tiesā vai kļuvuši par upuri kādu citu personu noziedzīgās darbības rezultātā. Gadījumā, ja apstākļi nepilngadīgā audzināšanas vide un apstākļi rada viņam draudus un nevar tikt mainīti, bērns izņemams no ģimenes, bet, ja nepilngadīgajam draud atkarība no kādām narkotiskajām vai psihotropajām vielām, nepilngadīgā persona atstājama ģimenē tikai ar nosacījumu ārstēties atklātā iestādē.

Bet arī tādā gadījumā jāizmanto tādi pasākumi kā aizbildnība vai audzināšana audžu ģimenē. Tikai izņēmuma gadījumos jālemj par bērna ievietošanu speciālajā iestādē⁴².

Procesuālie piespiedu līdzekļi ir viens no piespiedu līdzekļu veidiem, ko nosaka valsts, jo, kā zināms, katrā valstī šis piespiedu mehānisms veidots no dažādu piespiedu līdzekļu veidu kopuma. Daudzveidīgs saturs kā tiesiskās dzīves izpausmei ir kriminālprocesam. Pirmkārt, tā ir darbība vai norise krimināllietās.

Zināms, ka katrā valstī valsts piespiedu mehānismu izveido dažādu piespiedu līdzekļu veidu kopums. Viens no valsts piespiedu līdzekļu veidiem ir procesuālie piespiedu līdzekļi. Kriminālprocesam kā tiesiskās dzīves izpausmei ir daudzveidīgs saturs. Vispirms – kriminālprocess ir darbība vai norise krimināllietās. Vārds «kriminālprocess» ir saliktenis, kas radies no diviem latīņu vārdiem – *crimen* (noziegums) un *processus* (kustība, norise).⁴³

---

⁴² Lodočkina E. Par alternatīvām brīvības atņemšanai nepilngadīgajiem. Jurista vārds, Nr. 14 (247), 2002. gada 16. jūlijs.

⁴³ Meikališa Ā. Latvijas Kriminālprocesa likuma piemērošanas pirmā gada problēmas: Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas mehānisms kriminālprocesā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006, 146. lpp.

Kriminālprocesuālie piespiedu līdzekļi ir visi kriminālprocesuālo tiesību normās paredzētie piespiedu līdzekļi, kuru uzdevums, pirmkārt, ir nodrošināt kriminālprocesa dalībnieku pienākumu pienācīgu izpildi un, otrkārt, nodrošināt kriminālprocesa uzdevumu pienācīgu izpildi.⁴⁴

Kornukovs V. Kriminālprocesuālus piespiedu līdzekļus raksturo tā: Kriminālprocesuālie piespiedu līdzekļi ir visu kriminālprocesuālo tiesību normās paredzēto piespiedu līdzekļu kopums, kuru uzdevums ir nodrošināt krimināllietu pirmstiesas izmeklēšanas un iztiesāšanas laikā procesa dalībnieku pienākumu izpildīšanu un kriminālprocesa uzdevumu pienācīgu izpildi.⁴⁵

Z. Kovriņa visus procesuālos piespiedu līdzekļus iedala divās grupās:

1) drošības līdzekļi plašā nozīmē (drošības līdzekļi, aizturēšana, piespiedu atvešana, paraksta ņemšana par ierašanos, meklēšana, etapēšana, atstādīšana no amata, līdzekļi, kas piemērojami pret tiesu sēdes kārtības traucējumiem);

2) nodrošināšanas līdzekļi (kratīšana, izņemšana, aizdomās turētā vai apsūdzētā ievietošana medicīnas iestādē, aresta uzlikšana mantai).⁴⁶

Veidojot raksturojumu par piespiedu līdzekļiem kopumā, iespējams iezīmēt šādus aspektus:

- 1) piespiedu līdzekļu piemērošanai jābūt pamatoti pierādītai, kā arī tiem jābūt piemērotiem tikai saskaņā ar procesuālajā likumā noteikto kārtību un tikai pēc krimināllietas ierosināšanas;
- 2) piespiedu līdzekļi ir valsts noteiktie piespiedu soda mēri un veidi, ko piemēro tikai tam pilnvarotās amatpersonas un iestādes;
- 3) personas brīvību un tiesību ierobežojumam ir jābūt reāli nepieciešamam un minimālam.

Procesuālie piespiedu līdzekļi un sankcijas tiek reglamentētas Kriminālprocesa likuma trešajā daļā.

Kriminālprocesa likuma 242. pantā ir noteikti procesuālie piespiedu līdzekļi. Kriminālprocesa nodrošināšanai personas tiesības var ierobežot ar šādiem procesuālajiem piespiedu līdzekļiem:

- 1) aizturēšanu;
- 2) ievietošanu ārstniecības iestādē ekspertīzes izdarīšanai;

⁴⁴ Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības: Vispārīgā daļa. Shēmas. Autoru kolektīvs. Rīga: P&K, 2001, 145.lpp.

⁴⁵ Meikališa Ā. Drošības līdzekļu kriminālprocesuālā reglamentācija Latvijas likumdošanā. Rīga: LPA, 1995, 10.lpp.

⁴⁶ Коврига, З. Уголовно-процессуальное принуждение. Воронеж: 1975.-45.с.

3) piespiedu atvešanu.⁴⁷

Arī drošības līdzekļi ir procesuālie piespiedu līdzekļi. Tos var piemērot tikai aizdomās turētajam un apsūdzētajam.

Nepilngadīgajam kā drošības līdzekli var piemērot arī:

- 1) nodošanu vecāku vai aizbildņu pārraudzībā;
- 2) ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē.⁴⁸

Ikviens piespiedu līdzekļa piemērošanas gadījums uzskatāms par izņēmuma situāciju, kas rūpīgi apsverama un kā piemērošana ir atbilstoši motivējama. Pastāv arī iespēja piemērot nepilngadīgajam citus drošības līdzekļus, kas norādīti Kriminālprocesa likumā, jo šis likums nenosaka, ka šādai personai konkrētos gadījumos nedrīkstētu piemērot citu drošības līdzekli. Te jāatceras, ka piespiedu līdzekļa piemērošana nav mērķis, bet gan tikai līdzeklis tiesiska mērķa sasniegšanai. Tāpēc arī to piemērošanai ir jābūt tiesiskai.⁴⁹

Tomēr pastāv dažādi procesuālie piespiedu līdzekļi, tādēļ arī to piemērošanas pamati ir dažādi. Uz šī pamata vispārināta reglamentācijas iespēja ir apšaubāma, tādējādi likumā nebūtu jāiekļauj vispārīga nostādne attiecībā uz visiem procesuālajiem piespiedu līdzekļiem, bet gan jānorāda šis piemērošanas pamats katram no piespiedu līdzekļu veidiem⁵⁰.

Darba autore uzskata, ka nepilngadīgo noziedzīgajam raksturam ir daudz ietekmīgāka iedarbība, nekā pilngadīgo personu noziedzīgajam raksturam. Tā kā nepilngadīgās personas nav īpaši aizsargātas, tad noziedzīgu nodarījuma izdarīšanas rezultātā šīs personas tiek pakļautas sociālai atstumtībai un pilnvērtīgās attīstības riskam.

Darba autore vēlas norādīt, ka praksē nepilngadīgajiem visbiežāk piemēro drošības līdzekli, kas definēts Kriminālprocesa likumā, bet jāņem vērā arī dažādi citi aspekti. Zināmas īpatnības jāievēro attiecībā uz nepilngadīgajiem sakarā ar drošības līdzekli, kas saistīti ar personas, kurai tas piemērots, pienākumu nemainīt savu dzīvesvietu, neizbraukt no valsts un citiem gadījumiem, kad tā vairs nav pieejama savas atrašanās vietas noteikšanai. Vecākiem ir tiesības noteikt bērna dzīvesvietu, ko paredz arī Civillikuma 177. pants.

Krimināllikuma 51. panta piemērošana nedrīkst tikt attiecināta uz audzinoša rakstura piespiedu līdzekļiem, jo tie nav uzskatāmi par sodu.

---

⁴⁷ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁴⁸ Turpat

⁴⁹ Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā V, Procesuālie piespiedu līdzekļi un sankcijas. Jurista Vārds, Nr.26 (429), 2006. gada 4. jūlijs.

⁵⁰ Turpat

Krimināllikuma 36. pants nosaka soda mērus un soda veidus, un tikai Krimināllikuma 36. pantā reglamentēto sodu noteikšanai pēc vairākiem spriedumiem var tikt piemēroti 51. panta nosacījumi.⁵¹

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu nosaka speciāls likums „Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem” un tas nav uzskatāms par sodu, līdz ar to arī Krimināllikuma 51. panta piemērošana uz to nav attiecināma⁵².

Kriminālprocesa likums neparedz īpatnības attiecībā uz nepilngadīgām personām saistībā ar tādiem drošības līdzekļiem kā noteiktas nodarbošanās aizliegums, aizliegums izbraukt no valsts un tuvoties kādai personai, kā arī uzturēšanās noteikta dzīvesvietā, personisko galvojumu, drošības nauda un nodošana policijas uzraudzībā.

Taču Kriminālprocesa likums paredz īpatnības attiecībā uz nepilngadīgā nodošana vecāku vai aizbildņu pārraudzībā, kas nozīmē - vienas vai vairāku personu rakstveidā noformēta apņemšanās nodrošināt, ka nepilngadīgais aizdomās turētais vai apsūdzētais ieradīsies pēc procesa virzītāja uzaicinājuma un izpildīs citus procesuālos pienākumus.⁵³ Tas īpašs drošības līdzeklis, kas lietojams pret nepilngadīgajiem apsūdzētajiem.

Pēc procesuālā satura un nozīmes šis drošības līdzeklis atgādina galvojumu par nepilngadīgā apsūdzētā pienācīgu uzvešanos.⁵⁴ No personiskā galvojuma tas atšķiras ar to, ka nodošanai pārraudzībā nav noteikts galvinieku skaits un nodot pārraudzībā var tikai zināmām, likumā nosauktām personām.

No iepriekš minētā, autore var secināt, ka nodošanai pārraudzībā ir savas īpatnības:

1. Aizdomās turēta vai apsūdzēta persona ir nepilngadīga;
2. Atbildību par personu drīkst uzņemt tikai bērna māte, tēvs vai aizbildnis;
3. Pārraudzību var īstenot viena persona;
4. Piemēro tikai ar pašas nepilngadīgās personas piekrišanu.

Runājot par nepilngadīgā nodošanu vecāku vai aizbildņu pārraudzībā, jāpiemin, ka tā var notikt tikai tad, ja aktīvi līdzdarbojas visas iesaistītās personas. Drošības līdzekļa piemērošanai nepieciešama nepilngadīgā piekrišana, kā arī to personu piekrišana pieņemt nepilngadīgo pārraudzībā, kurām jau ir aprūpes un aizbildnības tiesības un pienākumi attiecībā uz šo nepilngadīgo, neskatoties uz to, ka parasti pēc drošības līdzekļa piemērošanas atbildību par nepilngadīgā uzvedību uzņemas tieši iepriekš minētās personas. Pie tam procesa virzītājam ir

---

⁵¹ Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 01.04.1999., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 18.02.2015.

⁵² Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 24. marta Lēmums Lietā SKK – J-190/2009 (Krimināllietā 11370063908).

⁵³ Judins A. Ar brīvības atņemšanu nesaistītie drošības līdzekļi. Rīga: Providus, 2008, 107.lpp

⁵⁴ Turpat

pienākums pārliecināties par šāda drošības līdzekļa efektivitāti katrā konkrētajā gadījumā kriminālprocesuālo mērķu sasniegšanai, kā arī informēt vecākus/aizbildņus par kriminālprocesu, kas saistīts ar drošības līdzekļa piemērošanu, kā arī izskaidrot sekas drošības līdzekļa neievērošanas gadījumā.

Likumā netiek paredzēta nepilngadīgo pārraudzības nodošana juridiskām personām, kā arī kādai citai personai, kas nav nepilngadīgā māte, tēvs vai aizbildnis, piemēram, nepilngadīgā mātai, brālim vai personai, kura aizvieto vecākus, bet juridiski par aizbildni nav atzīta. Arī tad, ja kāda bērnu aizsardzības organizācija pauž vēlmi uzņemties atbildību par nepilngadīgās personas uzvedību, nepilngadīgā neizvairīšanos no kriminālprocesa un nodrošināt šim nepilngadīgajam dzīvesvietu, tiesiski nav pieļaujams šādu drošības līdzekli piemērot.

Kā drošības līdzekli, nepilngadīgajam var arī piemērot, ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē. Tiklīdz nepilngadīgais tur nonāk, pārraudzības funkciju uzņemas iestāde. Šo drošības līdzekli var piemērot nepilngadīgajam aizdomās turētajam un apsūdzētajam.

Kriminālprocesa likuma 285.pants nosaka, ka nepilngadīgā ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē ir personas brīvības atņemšana, ko ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu vai tiesas nolēmumu var piemērot pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās konkrētajā kriminālprocesā, ja aizdomās turēto vai apsūdzēto nepilngadīgo nav nepieciešams turēt apcietinājumā, tomēr nav pietiekamas pārliecības, ka, atrodoties brīvībā, nepilngadīgais izpildīs savus procesuālos pienākumus un neizdarīs jaunus noziedzīgus nodarījumus.⁵⁵

Pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās brīža konkrētajā kriminālprocesā nepilngadīgai personai var piemērot ievietošanu sociālās korekcijas izglītības iestādē jeb personas brīvības atņemšanu, ja vien nav nepieciešams aizdomās turēto vai apsūdzēto nepilngadīgo turēt apcietinājumā.⁵⁶ Darba autore vēlētos atgādināt, ka nekad nevar būt pārliecība par to, ka atrodoties brīvībā nepilngadīgā persona neturpinās veikt jaunus noziedzīgus nodarījumus.

Pavadīto laiku sociālās korekcijas izglītības iestādē uzskata par līdzvērtīgu apcietinājumā pavadītam laikam, attiecīgi skaitot vienu iestādē pavadīto dienu par vienu apcietinājuma dienu.⁵⁷ Ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē kā drošības līdzekļa piemērošana ir identiska apcietinājuma piemērošanai, kas ietver tos pašus termiņus, nosacījumus, arī kontroles un pārsūdzēšanas kārtību.

---

⁵⁵ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁵⁶ Turpat

⁵⁷ Judins A. Apcietinājums Latvijas Kriminālprocesā. Rīga: Providus, 2011, 78.lpp. Pieejams: http://www.sfl.lv/upload_file/2011%20gads/Apcietinajums%20Latvijas%20kriminalprocesa.pdf [aplūkots 2015.gada 25.martā]

Sociālās korekcijas izglītības iestādē tiek nodrošināta iespējama apgūt vispārejo izglītību. Iestādē ir iespējams apgūt arī dažādas amata iemāņas, adīšanu, šūšanu, ēst gatavošanu, dārzkopību un citas darba prasmes.

Svarīgs sociālās korekcijas izglītības iestādes uzdevums ir gādāt par audzēkņu veselības nostiprināšanu un, ja nepieciešams, nodrošināt ārstēšanu no alkoholisma, narkomānijas, toksikomānijas un citām slimībām.⁵⁸

Uzņemšana sociālās korekcijas izglītības iestādē notiek, pamatojoties uz Ministru kabineta noteikumiem Nr. 59 "Kārtība, kādā bērnu ievieto sociālās korekcijas izglītības iestādē", kas izdoti saskaņā ar likuma "Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem" 34. panta trešo daļu.⁵⁹

Pēc autores domām, ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē nav labākais lēmums bērnam, jo tas atdala bērnu no savas ģimenes un tuviniekiem. Prakse liecina par to, ka bērni bieži vien šī iemesla dēļ aizbēg no šīs iestādes, pamatojot, ka tur viņiem esot vientuļi un jūtas garlaikoti. Autore uzskata, ka būtu nepieciešams sociālās korekcijas izglītības iestādes programmu īstenot ārpus šīs pašas iestādes, lai bērni necenstos patvaļīgi pamest iestādi un atrasties vieni pašiem uz ielas bez uzraudzības.

No likuma Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem 24. panta prasībām izriet, ka, ja bērns pēc tiesas aicinājuma izvairās ierasties uz sēdi, tiesnesis var pieņemt lēmumu par viņa piespiedu atvešanu, ko nodrošina Valsts policija.⁶⁰

Saskaņā ar Kriminālprocesa likuma 250.panta pirmo un otro daļu piespiedu atvešanu var piemērot, lai nodrošinātu personas piedalīšanos procesuālajā darbībā, ja minēta persona bez attaisnojoša iemesla neierodas pēc procesa virzītāja aicinājuma, vai pret minēto personu ir uzsākts kriminālprocess, vai minēta persona ir atzīta par aizdomās turētu vai apsūdzētu, vai nav zināma minētas personas dzīvesvieta, vai ja minēta persona slēpjas no pirmstiesas kriminālprocesa vai tiesas.⁶¹

Līdz ar to secināms, ka arī pret nepilngadīgo apsūdzēto iespējams piemērot piespiedu atvešanu.

---

⁵⁸ Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija: Sociālā un pedagoģiskā korekcija. Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/izglitiba/vispareja-izglitiba/sociala-un-pedagogiska-korekcija> [aplūkots 2015.gada 28.martā]

⁵⁹ 2004.gada 3.februāra Ministru kabineta noteikumiem Nr.59 "Kārtība, kādā bērnu ievieto sociālās korekcijas izglītības iestādē". Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=84015>, [aplūkots 2015.gada 3.aprīlī]

⁶⁰ Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002., Ziņotājs, Nr. 23, 12.12.2002., spēkā ar 01.01.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 12.05.2010.

⁶¹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

Kriminālprocesuālā aizturēšana – viens no bargākajiem kriminālprocesuālajiem insitūtiem – vērtējams kā nemainīgi aktuāls jautājums gan no teorijas, gan no prakses viedokļa.⁶² Vispārējā cilvēktiesību deklarācijas 9.pants, nosaka, ka nevienu nedrīkst patvaļīgi arestēt, aizturēt vai pakļaut izraidīšanai.⁶³ Latvijai šī deklarācija ir saistoša un ir jāievēro tās noteikumi. Reglamentējot nepilngadīgu personu aizturēšanu, starptautiskie normatīvie akti, konkrēti – Pekinas noteikumi, nosaka, ka nepilngadīgas personas aizturešanu izmeklētājs var veikt tikai un vienīgi izņēmuma gadījumos un, kad vien iespējams, pirmstiesas aizturēšanu aizvieto ar tādiem alternatīviem līdzekļiem kā stingra uzraudzība, intensīva aprūpe vai novietošana ģimenē, mācību iestādē vai mājās.⁶⁴ Nepilngadīgai personai ir aizliegts nelikumīgi atņemt brīvību. Latvijas Republikā Kriminālprocesa likuma 263.pants nosaka pratināšanas kārtību. Pats norāda uz to, ka personai brīvības atņemšanu var piemērot uz laiku līdz 48 stundām bez izmeklēšanas tiesneša lēmuma, ja pastāv aizsturēšanas nosacījumi.⁶⁵ Minētajā likumā, nav īpašas norādes uz to, ja tiek aizturēta nepilngadīga persona. No tā var secināt, ka šī panta noteikums attiecas arī uz nepilngadīgam personām.

Personu var aizturēt, ja ir zināmi fakti, kas liecinātu, ka tā ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu. Nosacījumi, kuriem ir jāizpildās, lai piemērot aizturēšanu ir:

1) persona pārsteigta tieši noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī, tūlīt pēc tam vai arī bēgot no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietas;

2) uz personu kā noziedzīga nodarījuma izdarītāju norāda cietušais vai cita persona, kura redzējusi notikumu vai citādā veidā tieši ieguvusi šādu informāciju;

3) pie personas pašas vai tās lietošanā esošajās telpās vai citos objektos atrastas acīmredzamas noziedzīga nodarījuma izdarīšanas pēdas;

4) noziedzīga nodarījuma izdarīšanas vietā atrastas šīs personas atstātas pēdas.⁶⁶

Runājot par starptautiskajiem normatīvajiem aktiem, jāpiemin, ka Pekinas noteikumu otrās daļas 10.2. punkts nosaka, ka "Tiesnesim vai citai kompetentai amatpersonai bez kavēšanās jāizlemj jautājums par nepilngadīgā atbrīvošanu" (par kompetentām amatpersonām uzskatāmi arī policijas darbinieki, kuri ir tiesīgi atbrīvot personu). Tas nozīmē, ka aizturēšanas gadījumā jautājums par nepilngadīgās personas atbrīvošanu izskatāms un izlemjams

---

⁶² Strada-Rozenberga K. Aizsturēšanas kriminālprocesuālā būtība un izpausme. Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds, Nr.17, 2006.gada 25.aprīlī, 10.lpp.

⁶³ ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju, pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm> [aplūkots: 2015.gada 13.martā]

⁶⁴ Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Nepilngadīgo drošība un tiesību aizsardzība. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, 2010, 141.lpp.

⁶⁵ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁶⁶ Turpat

nekavējoties, bet Latvijas likumdošana šo nenodrošina – Latvijā uz nepilngadīgā aizturēšanu attiecināms tas pats laiks kā jebkurai citai pilngadīgai personai – līdz 48 stundām.

Procesa virzītājam ir pienākums par piespiedu līdzekļa piemērošanu nepilngadīgajam nekavējoties informēt šādas nepilngadīgās personas vecākus vai citu pilngadīgu tuvu radnieku, vai aizbildni, ja attiecīgā persona ir aizbildnībā, kā tas paredzēts Kriminālprocesa likuma ietvaros. Tomēr darba autors uzskata, ka likumā būtu jāparedz gadījumi, kad procesa virzītājam tiek dots laiks, lai pārliecinātos, vai šādas nepilngadīgās personas vecāki nav iesaistīti noziedzīga nodarījuma veikšanā, jo nereti vecāki ir tieši tie, kuri sniedz norādījumus vai mudina šos bērnus uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Lielākoties negodprātīgie vecāki šo ļaunprātīgi izmanto mazgadīgu bērnu gadījumā, jo tiem netiek piemērota kriminālatbildība.

Kriminālprocesa likums paredz īpašus nosacījumus, kas attiecas uz nepilngadīgo apcietināšanas īpatnībām.

Kriminālprocesa likuma 271.pantā ir dots apcietinājuma jēdziens. Apcietinājums ir personas brīvības atņemšana, ko ar izmeklēšanas tiesneša lēmumu vai tiesas nolēmumu likumā paredzētos gadījumos var piemērot aizdomās turētajam vai apsūdzētajam pirms galīgā nolēmuma spēkā stāšanās konkrētajā kriminālprocesā, ja apcietināšanai ir pamats.⁶⁷

Kā jau iepriekšējās nodaļās tika noskaidrots, kriminālatbildība iestājas no 14 gadu vecuma, kas nozīmē, ka persona, kurai ir 13 gadi vai mazāk gadi, nevar iegūt apsūdzētā vai aizdomās turamā statusu. Līdz ar to, arī šādas personas nedrīkst tikt apcietinātas. Kriminālprocesa likumā ir ietvertas īpašas tiesību normas, kas regulē nepilngadīgo personu apcietināšanas īpatnības. Šīs tiesību normas ir labvēlīgākas nepilngadīgām personām, jo apcietinājuma piemērošanas gadījumi tiek ierobežoti salīdzinājumā ar pilngadīgām personām.

Saskaņā ar Apvienoto Nāciju Organizācijas pieņemtajiem Pekinas noteikumiem nepilngadīgo apcietināšana ir pieļaujama kā galējais līdzeklis, ja nav citu iespēju sasniegt kriminālprocesuālos mērķus un apcietinājuma laikam jābūt pēc iespējas īsākam.⁶⁸

Darba autore piekrīt šādam viedoklim, jo nepilngadīgā psihe ir trausla un apcietinājums var mainīt nepilngadīgo kā personību un ietekmēt visu viņa turpmāko dzīvi. Bez tam, parstāv citi procesuālie piespiedu līdzekļi, kas var nodrošināt, ka persona neizdara jaunus noziedzīgus nodarījumus, neierobežojot tās brīvību.

Apcietinājumu nepilngadīgajam var piemērot, ja ir iestājies tā piemērošanas pamatojums, kuri ir noteikti KPL 272.pantā, respektīvi:

---

⁶⁷ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁶⁸ Apvienoto Nāciju Organizācijas Pusaudžu tieslietu administrēšanas Minimālā Standarta noteikumi (Pekinas noteikumi) Pieņemti ar Ģenerālās asamblejas rezolūciju 40/33 1985.gada 29.novembrī. Pieejams http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=184 [aplūkots: 2015.gada 12.maijā]

- piemērot tikai tad, ja kriminālprocesā iegūtās konkrētās ziņas par faktiem rada pamatotas aizdomas, ka persona ir izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, par kuru likums paredz brīvības atņemšanas sodu,
- un cita drošības līdzekļa piemērošana nevar nodrošināt, ka persona neizdarīs jaunu noziedzīgu nodarījumu, netraucēs vai neizvairīsies no pirmstiesas kriminālprocesa, tiesas vai sprieduma izpildīšanas.⁶⁹

Likums nepārprotami norāda uz to, ka šiem diviem apcietinājuma piemērošanas nosacījumiem jāpastāv vienlaicīgi.

Kriminālprocesa likuma 273. panta 3. daļā ir norādīts, ka nepilngadīgo, kuru tur aizdomās vai apsūdz tīša mazāk smaga nozieguma izdarīšanā var apcietināt, ja viņš ir pārkāpis cita drošības līdzekļa vai audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa — ievietošanas sociālās korekcijas izglītības iestādē — noteikumus vai noziegumu izdarījis, būdams aizdomās turēts vai apsūdzēts smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā.⁷⁰

Darba autore piekrīt, ka ja persona ir jau izdarījusi noziedzīgu nodarījumu, vai pārkāpj citu drošības līdzekli, viņa brīvības ierobežošana ir adekvāta, jo tas norāda, ka noziedzība ir personības rādītājs, nevis izņēmuma gadījums.

Kriminālprocesa likuma 273. panta otrajā daļā ir norādīts, ka nepilngadīgo personu var apcietināt, ja viņa turēta aizdomās vai apsūdzēta kriminālpārkāpuma izdarīšanā, ja konstatēts, ka nodarījums izdarīts, personai atrodoties apreibinošu vielu ietekmē vai, ja veiktās darbības rezultātā ir iestājusies citas personas nāve.⁷¹

Kriminālprocesa likumā ir ietverti norādījumi uz apcietinājuma termiņu aprēķināšu nepilngadīgām personām. Apcietinājuma termiņš ir atkarīgs no noziedzīga nodarījuma izdarīšanas smaguma pakāpēs.

Kriminālprocesa likuma 278.pants nosaka, ka apcietinājuma termiņš nedrīkst pārsniegt 30 dienas, no kurām pirmstiesas procesā nepilngadīgo atļauts turēt apcietinājumā ne ilgāk par 20 dienām. Savukārt jau pilngadīgu personu aizdomās turēto līdz saukšanai pie kriminālatbildības drīkst turēt apcietinājumā ne ilgāk par pusi no pirmstiesas procesā pieļautā apcietinājuma termiņa.⁷²

Darba autore piekrīt Ā. Meikališas paustajam viedoklim, ka attiecībā uz apcietinājuma termiņiem aizdomās turētajiem viennozīmīgi jāatzīst, ka tie būtu izsakāmi ar konkrētiem skaitļiem, nevis “ne ilgāk kā pusi... ne ilgāk kā pusi no puses...”, kas nekādā gadījumā nav

⁶⁹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁷⁰ Turpat

⁷¹ Turpat

⁷² Turpat

uzskatāms par veiksmīgu formulējumu. Un arī praktiski šī termiņa dalīšana “uz pusi un vēlreiz atlikušo uz pusi” ir absurda!⁷³

Tā kā personu, kura ir aizdomās turamā vai kuru apsūdz sevišķi smaga noziedzīga nodarījuma izdarīšanā var turēt apcietinājumā 15 mēnešus. Ņemot vērā, ka nepilngadīgajam nedrīkst pārsniegt pusi no 15 mēnešiem, tad termiņš būtu nosakāms 7,5 mēneši.

Apcietinājuma termiņu nedrīkst pagarināt nepilngadīgajam, kuru tur aizdomās vai apsūdz smaga nozieguma izdarīšanā. Savukārt nepilngadīgajam, kuru tur aizdomās vai apsūdz sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā, apcietinājuma termiņu drīkst pagarināt tikai augstāka līmeņa tiesas tiesnesis par 3 mēnešiem, ja attiecīgā nozieguma rezultātā iestājusies nāve vai tas izdarīts, pielietojot šaujamočus vai sprāgstvielas.⁷⁴

Gadījumos, kad kriminālprocesa laikā neppilngadīgā persona sasniedz pilngadību, likums nenorādā kā ir jāskaita apcietinājuma termiņš.

Darba autore piekrīt A.Judina viedoklim, ka šauri interpretējot Kriminālprocesa likumā noteikto, ir pamats secināt, ka nepilngadīgo var apcietināt, ja viņš:

- izdarījis kriminālpārkāpumu, atrodoties apreibinošu vielu ietekmē un tā rezultātā ir iestājusies citas personas nāve;
- aiz neuzmanības izdarījis mazāk smagu noziegumu, atrodoties apreibinošu vielu ietekmē un tā rezultātā ir iestājusies citas personas nāve;
- tīši izdarījis mazāk smagu noziegumu, turklāt ir pārkāpis cita drošības līdzekļa vai audzinoša rakstura piespiedu līdzekļa - ievietošanas sociālās korekcijas izglītības iestādē - noteikumus;
- tīši izdarījis mazāk smagu noziegumu, būdams aizdomās turēts vai apsūdzēts smaga vai sevišķi smaga nozieguma izdarīšanā.⁷⁵

---

⁷³ Meikališa Ā. Apcietinājuma tiesiskās reglamentācijas forma. Jurista Vārds, 2006.gada 21.marts, Nr.12 (415).

⁷⁴ Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Nepilngadīgo drošība un tiesību aizsardzība. Rīga: Latvijas Policijas Akadēmija, 2010.

⁷⁵ Judins A. Apcietinājums Latvijas Kriminālprocesā, Providus, 2011.gads.

5. NEPILNGADĪGO PERSONU INTEREŠU AIZSTĀVĪBA UN PĀRSTĀVĪBA

Eiropas Savienībā kopš 1980. gadiem izstrādāti vairāki starptautiskie nolīgumi un līgumi par nepilngadīgo tiesvedības jautājumiem:

- 1985. gadā — ANO minimālie obligātie standartnoteikumi par nepilngadīgo tiesvedības administrēšanu („Pekinas noteikumi”);
- 1990. gadā — ANO Vadlīnijas nepilngadīgo noziedzības novēršanai („Rijādas vadlīnijas”);
- 1990. gadā — ANO Noteikumi par nepilngadīgo ieslodzīto aizsardzību un
- Eiropas Padomes Ministru komitejas Rekomendācija Nr. R (87) 20 par sabiedrības reakciju uz jauniešu likumpārkāpumiem)⁷⁶.

Šie dokumenti kļuva ļoti nozīmīgi Eiropas Savienības valstu tiesību sistēmām, kas ir attiecinātas uz nepilngadīgo lietām. Ar jauno terminu „atbildības modelis” ir pilnveidots un nostiprināts nepilngadīgas personas tiesiskais statuss. Pašreiz nepilngadīgo tiesvedības sistēma ir ļoti līdzīga kā pilngadīgai personai. Mērķis ir audzinošā un tiesiskā aspekta tuvināšana, piemērojot aizsardzības modeli un tādas līdzekļus, kas pēc sava rakstura ir audzinoši. Īsi sakot, modeļa mērķis ir „mācīt atbildību”.⁷⁷

„Atbildības modelis” balstās uz šādiem principiem:

- izmantot vispirms preventīvus, ne represīvus pasākumus cīņā ar jauniešu noziedzību;
- mazināt esošās un izveidot jaunas, jauniešu likumpārkāpumiem paredzētas tiesvedības sistēmas;
- mazināt valsts represīvo iejaukšanos, īstenojot preventīvas stratēģijas un meklējot alternatīvas;
- samazināt ar brīvības atņemšanu saistītus piespiedu līdzekļus jauniešiem;
- padarīt soda mērus elastīgākus ar brīvības atņemšanai alternatīviem sodiem;
- nepilngadīgajiem piemērot tādas pašas tiesības un garantijas kā pilngadīgajiem;
- nodrošināt nepilngadīgo lietās iesaistīto iestāžu profesionālu un kvalificētu darbību.

Nepilngadīgajam, lai nodrošinātu visas tā tiesības un pienākumus un panāktu efektīvu tiesvedības norisi, ir vajadzīgs pārstāvis un aizstāvis.

---

⁷⁶ Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas atzinums par tematu “Jauniešu likumpārkāpumu novēršana, likumpārkāpumu, ko izdarījuši nepilngadīgie, izskatīšana, un nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīme Eiropas Savienībā” (2006/C 110/13).

⁷⁷ Turpat

Starptautiskie pakti un konvencijas, Latvijas Republikas Satversme⁷⁸, Kriminālprocesa likums⁷⁹ un citi Latvijas Republikas likumi, kā, piemēram, Bērnu tiesību aizsardzības likums⁸⁰ reglamentējot aizstāvības un pārstāvības jautājumus, norāda, ka, lai veiksmīgāk nodrošinātu noziedzīgu nodarītāju intereses, pastāv nepilngadīgo personu aizstāvības un pārstāvības institūts. Aizstāvis un pārstāvis ir paredzēts nepilngadīgām personām, kurām ir tiesības uz aizstāvību jeb personai pret kuru ir uzsākts process, aizturētajam, aizdomās turētajam un apsūdzētajam.

ANO 1966.gada 16.decembra Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām (turpmāk – Pakts) Latvijas Republikā ir spēkā kopš 1992.gada 14.jūlija. Pakta 14.panta trešajā daļā ir noteikts, ka ikvienam, ja tiek izskatīta viņam uzrādīta kriminālapsūdzība, ir tiesības uz vairākām minimālām garantijām, arī uz garantiju, ka viņš var aizstāvēt sevi pats vai ar paša izraudzīta aizstāvja starpniecību.⁸¹

Praksē procesuālos izdevumus nav iespējams piedzīt no visiem notiesātajiem. Iemesls tam ir tāds, ka tiem nav pietiekami daudz līdzekļu. Maza daļa ieslodzīto strādā ieslodzījumu vietā. Tāda situācija var nonākt pretrunā ar Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvenciju (turpmāk – Konvencija), kas Latvijas Republikā ir spēkā kopš 1997.gada 13.jūnija. Konvencijas 6.panta trešās daļas „c” apakšpunktā norādīts, ka ikvienam, kurš tiek apsūdzēts noziegumā, ir tiesības aizstāvēt sevi pašam vai saņemt paša izraudzītu juridisku palīdzību.⁸² Konvencija arī norāda uz to, ka personai ir tiesības saņemt šo palīdzību bez maksas, ja tai trūkst līdzekļu un ja tas nepieciešams taisnīguma interesēs. Darba autore vēlas norādīt uz to, ka Konvencijas pants neaizliedz dalībvalstij piedzīt no notiesātā procesuālo izdevumu summu, ja tiek konstatēts, ka šādi līdzekļi notiesātajam ir pieejami.

Latvijas Republikas Satversmes 92.pants, nosaka, ka ikvienam ir tiesības uz advokāta palīdzību. Šis pants ir jāvērtē kopā ar Satversmes 89.pantu, kas nosaka, ka valsts atzīst un aizsargā cilvēka pamattiesības saskaņā ar šo Satversmi, likumiem un Latvijai saistošiem starptautiskajiem līgumiem. Gadījumos, kad ir šaubas par Satversmē ietverto cilvēktiesību

---

⁷⁸ Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 43, 01.07.1993., Ziņotājs, Nr. 6, 31.03.1994., spēkā ar 07.11.1922., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 08.07.2014.

⁷⁹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁸⁰ Bērnu tiesību aizsardzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 22.07.1998., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 25.03.2014.

⁸¹ Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, Nr. 61 (2826), 23.04.2003., spēkā ar 14.07.1992.

⁸² Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Redakcija, kas saskaņā ar Konvencijas 11.protokolu stājās spēkā 1998.gada 1.novembrī

normu saturu, tās tulkojamas pēc iespējas atbilstoši tai interpretācijai, kāda tiek lietota starptautisko cilvēktiesību normu piemērošanas praksē.⁸³

No augstāk minētā secināms, ka pilngadīgā aizstāvību un pārstāvību kriminālprocesā regulē dažādi starptautiski un vietēji normatīvie akti.

5.1. Nepilngadīgo personu interešu aizstāvība

Aizstāvība ir procesuāla darbība, kuras laikā ar likumā norādītiem un atļautiem līdzekļiem un paņēmieniem noskaidro aizdomās turētā, apsūdzētā vai tiesājamā attaisnojošus vai atbildību mīkstinošus apstākļus un sniedz viņam visu nepieciešamo juridisko palīdzību.⁸⁴

Par aizstāvi dēvē personu, kurai likumā noteiktā kārtībā un robežās uz aizdomās turētā, apsūdzētā vai tiesājamā vēlēšanos vai pēc izziņas izdarītāja, prokurora vai tiesas iniciatīvas atļauts īstenot krimināllietā aizdomās turētā, apsūdzētā vai tiesājamā aizstāvību.⁸⁵

Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011. gada 25. janvāra lēmumā lietā SKK – 9/2011, tiesa norādīja, ka tiesību uz aizstāvību pamatprincipa saturā ietilpst tiesības personai pašai īstenot aizstāvību vai uzaicināt par aizstāvi pēc savas izvēles personu, kura saskaņā ar likumu var būt aizstāvis. Savukārt valsts nodrošina aizstāvību, ja persona sava mantiskā stāvokļa dēļ nevar uzaicināt aizstāvi.⁸⁶

Šobrīd par aizstāvi Latvijas Republikā var būt praktizējošs zvērināts advokāts, kas īsteno nepilngadīgās personas aizstāvību.

No Kriminālprocesa likuma izriet, ka par aizstāvi kriminālprocesā var būt:

- 1) zvērināts advokāts;
- 2) zvērināta advokāta palīgs;
- 3) Eiropas Savienības dalībvalsts pilsonis, kurš ieguvis advokāta kvalifikāciju kādā no Eiropas Savienības dalībvalstīm;
- 4) ārvalsts advokāts (izņemot šīs daļas 3.punktā minēto) saskaņā ar Latvijas Republikai saistošu starptautisko līgumu par juridisko palīdzību.

Analizējot nepilngadīgo personu interešu aizstāvības iespējas, galvenokārt, jāņem vērā Latvijas Republikas normatīvos aktus, kas noteic, ka aizstāvja piedalīšanās kriminālprocesā par nepilngadīgo izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem ir obligāta. Kriminālprocesā tiesības uz

---

⁸³ Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. 2000-03-01 un 2002.gada 22. oktobra spriedums lietā Nr. 2002-04-03.

⁸⁴ Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojošā vārdnīca. Raka, 1998, 14.lpp

⁸⁵ Turpat, 15.lpp

⁸⁶ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011. gada 25. janvāra lēmums Lietā SKK – 9/2011.

aizstāvību nepilngadīgai personai ir obligāta, neņemot vērā nepilngadīgā atteikšanos no tā. Procesa virzītājam nepilngadīgā vēlme atteikties no aizstāvja netiek ņemta vērā. Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likuma 19.pants, nosaka, ka, ja nepilngadīgā persona pati nav vienojusies ar aizstāvi, tad procesa virzītājam šis aizstāvis ir jāpieaicina.⁸⁷ Nepilngadīgai personai ir nepieciešams izskaidrot, ka viņam ir šādas tiesības pieaicināt aizstāvi.

Pastāv divi gadījumi, kad advokāta piedalīšanos paredz likums. Pirmkārt, Kriminālprocesa likuma 83. pants norāda gadījumus, kuros aizstāvja piedalīšanās ir obligāta:

- ja tiesības uz aizstāvību ir nepilngadīgai vai rīcībnespējīgai personai, vai ierobežoti pieskaitāmai personai;

- par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu;

- ja tas tiek turpināts sakarā ar pieteikumu par mirušas personas rehabilitāciju;

- ja tiesības uz aizstāvību ir personai, kura fizisku vai psihisku trūkumu dēļ pati nespēj pilnībā izmantot savas procesuālās tiesības;

- ja tiesības uz aizstāvību ir analfabētam vai personai ar tik zemu izglītības līmeni, ka tā nevar pilnvērtīgi izmantot savas procesuālās tiesības.

- kad tiek uzsāktas pārrunas ar apsūdzēto par vienošanās slēgšanu.⁸⁸

Otrkārt, gadījums, kad zvērināts advokāts tiek uzaicināts, lai nodrošinātu aizstāvību atsevišķā procesuālā darbībā, ja:

- vēl nav noslēgta vienošanās par aizstāvja piedalīšanos kriminālprocesā

- aizstāvis, kuram bijis savlaicīgi paziņots, nav varējis ierasties.⁸⁹

Obligātā aizstāvība ir pamatota, ar to, ka nepilngadīgais, vēl nerasniedzis 18 gadu vecumu, neatbilst pieauguša cilvēka attīstības līmenim - tam trūkst zināšanu un pieredzes. Tā rezultātā nepilngadīgais pats nav spējīgs veikt savu interešu aizstāvību.

Praksē, bieži vien, tiek pieļautas kļūdas attiecībā uz aizstāvja nodrošināšanu. Konkrētāk autore var minēt Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta lēmumu lietā SKK – 448/2010. Lietas būtība ir par to, ka apelācijas instances tiesa, nepilngadīgajam apsūdzētajam nenodrošinot aizstāvja piedalīšanos tiesas sēdē, pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 83.panta pirmās daļas 1.punktu, nenodrošinot apsūdzētā tiesības uz aizstāvību. Kasācijas tiesa konstatēja, ka apelācijas instances tiesa pārkāpusi Kriminālprocesa likuma 20.pantā nostiprināto pamatprincipu – tiesības uz aizstāvību. Tiesa, izskatot konkrēto

---

⁸⁷ Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 52 (3210), 01.04.2005., Ziņotājs, Nr. 8, 28.04.2005., spēkā ar 01.06.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 16.05.2012.

⁸⁸ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁸⁹ Turpat

krimināllietu, nav ievērojusi Kriminālprocesa likuma 20.panta trešās daļas nosacījumus par to, ka likumā noteiktajos gadījumos aizstāvja piedalīšanās ir obligāta.⁹⁰

Kriminālprocesa likums nosaka, ka ja persona, kurai ir tiesības uz aizstāvību ir ieguvusi tiesības uz aizstāvību Kriminālprocesa likuma noteiktā kārtībā, tad aizstāvis procesā piedalās no vienošanās noslēgšanas brīža. Aizstāvim nav tiesību atteikties no aizstāvēšanas nesaskaņojot to ar aizstāvamo personu. Aizstāvis nedrīkst uzņemties citas personas aizstāvēšanu vai sniegt tai juridisko palīdzību, ja tas ir pretrunā ar aizstāvamās personas interesēm, ar kuru vienošanās noslēgta agrāk un nedrīkst slēgt vienošanos par vairāku personu aizstāvēšanu vienā kriminālprocesā, ja starp šo personu aizstāvības interesēm pastāv pretrunas.⁹¹

Darba autore pētot ārvalsts nepilngadīgo personu interešu aizstāvību, secina, ka Slovērijas Kriminālprocesa kodeksa 38.pants⁹² līdzīgi kā Latvijā arī paredz obligāto interešu aizstāvību nepilngadīgām personām, kuras izdarījušas noziedzīgu nodarījumu. Līdzīgi nosaka arī Rumānijas Kriminālprocesa kodeksa 171.pants⁹³, ka juridiskā palīdzība ir obligāta, ja atbildētājs vai apsūdzētais ir nepilngadīga persona, ārstējas rehabilitācijas centrā vai medicīnas iestādē, ir aizturēts vai apcietināts saistībā ar citu lietu, ja persona ir aizturēta medicīniskās drošības dēļ vai tai ir pienākums saņemt medicīnisku ārstēšanu saistībā ar citu lietu, vai ja prokurors vai tiesa uzskata, ka atbildētājs vai apsūdzētais nespēj sevi aizstāvēt, kā arī citos likumā noteiktos gadījumos. Savukārt Holandes kriminālprocess⁹⁴ vispār neparedz obligāto aizstāvību.

Darba autore secina, ka, lai arī katrai valstij ir sava likumdošana un pieņemtas tiesību normas, visām valstīm ir jānodrošina obligātā aizstāvība nepilngadīgo personu grupai. Latvijā tā ir nodrošināta pamatojoties uz Kriminālprocesa likuma 20. panta 4. daļu, kurā ir noteikts, ja persona sava mantiskā stāvokļa dēļ nevar uzaicināt aizstāvi, valsts nodrošina tai aizstāvību un lemj par aizstāvja darba samaksu no valsts līdzekļiem, pilnīgi vai daļēji atbrīvojot personu no tās.⁹⁵ Ieviešot obligāto aizstāvību ārzemju likumos, kuros tas vēl nav ieviests, tiktu nodrošināta efektīvāka tiesāšanās procedūra. Nepieciešamības gadījumā valstij jāfinansē palīdzības

---

⁹⁰ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 15. septembra lēmums lietā SKK – 448/2010. Pieejams: www.at.gov.lv, [aplūkots 2015.gada 23.aprīlī]

⁹¹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

⁹² Slovērijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes> [aplūkots 2015.gada 24.aprīlī]

⁹³ Rumānijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/8> [aplūkots 2015.gada 24.aprīlī]

⁹⁴ Holandes kriminālprocesa likums. Pieejams: <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwened.htm> [aplūkots 2015.gada 24.aprīlī]

⁹⁵ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

sniegšana trūcīgām ģimenēm un mazturīgam personām, lai arī tām būtu vienlīdzīga iespēja uz aizstāvību kriminālprocesā.

5.2. Nepilngadīgo personu interešu pārstāvība

Pārstāvība nozīmē vienas personas tiesības darboties citas personas interesēs. Pārstāvis ir tiesīgs darboties pārstāvējamās personas vārdā un radīt tiesiskas sekas.

Pārstāvis uz procesuālo aizstāvību tiesīgas personas tiesības aizstāvēties var īstenot trīs gadījumos:

- 1) Ja tiesības uz aizstāvību ir nepilngadīgai personai;
- 2) Ja noziedzīgu nodarījumu persona izdarījusi, būdama nepieskaitāmības stāvoklī vai arī persona saslīmusi ar psihiskiem traucējumiem pēc noziedzīga nodarījuma izdarīšanas un ir uzsākts process medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai;
- 3) Ja notiek process par piespiedu ietekmēšanas līdzekļu piemērošanu juridiskai personai.⁹⁶

Attiecībā uz nepilngadīgo interešu pārstāvību, kriminālprocess nenosaka vai tam ir jābūt obligāti iesaistītam. Pārstāvis rezolūcijas veidā var saņemt procesa virzītāja lēmumu, ar kuru tam ir atļauts piedalīties kriminālprocesā. Prakse liecina par to, ka ir gadījumi, kad nepilngadīgā pārstāvji paši vēršas pie procesa virzītāja ar lūgumu atļaut piedalīties kriminālprocesā.

Kriminālprocesa likuma 89.pants norāda, kuras personas drīkst būt par nepilngadīgā pārstāvi, tas ir:

- 1) viens no likumiskajiem pārstāvjiem (māte, tēvs, aizbildnis, aizgādnieks);
- 2) viens no vecvecākiem, pilngadīgs brālis vai pilngadīga māsa, ja nepilngadīgais dzīvojis kopā ar kādu no viņiem un attiecīgais tuvinieks par nepilngadīgo rūpējies;
- 3) bērnu tiesību aizsardzības institūcijas pārstāvis;
- 4) tādas nevalstiskās organizācijas pārstāvis, kura veic bērnu tiesību aizsardzības funkciju.⁹⁷

Par atļauju pārstāvim piedalīties kriminālprocesā, procesa virzītājam pirms pieņemt lēmumu, jāievēro Kriminālprocesa likuma 89.panta norādītā secība. Tas nozīmē, ka primārā iespēja tiek dota nepilngadīgā likumiskajiem pārstāvjiem. Ja likumiskie pārstāvji kaut kāda iemesla dēļ nevar vai negrib pārstāvēt apsūdzēto, tad tiek izvēlēts kāds no vecvecākiem vai

⁹⁶ Rokasgrāmata prokuroriem kriminālprocesā. Rīga: Tiesu nama aģentūra, 2010, 45.lpp.

⁹⁷ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

pilngadīgiem brāļiem un māsām. Savukārt ja tie nevar pārstāvēt, tad pieaicina pārstāvi no bērnu tiesību aizsardzības institūcijas. Kā galējais variants ir pārstāvis no nevalstiskām organizācijām.

Kriminālprocesā par nepilngadīgā izdarīto noziedzīgo nodarījumu nepilngadīgā pārstāvis nevar būt persona, kura ir cietusi no nepilngadīgā darbībām attiecīgajā kriminālprocesā.⁹⁸

Tiklīdz ir pieņemts lēmums par nepilngadīgā tiesībām uz aizstāvību un par viņa pārstāvja dalību kriminālprocesā, pārstāvis var uzsākt pildīt savas pilnvaras.

Kriminālprocesa likums nosaka, ka ja tiesības uz aizstāvību ir nepilngadīgai personai, tās pārstāvis ir tiesīgs:

- 1) zināt, kāds ir pārstāvamā procesuālais statuss un tiesības;
- 2) saņemt pārstāvamā statusu noteicošo lēmumu kopijas un informāciju par savām un pārstāvamā tiesībām;
- 3) iepazīties ar kriminālprocesa reģistru un pieteikt noraidījumus tajā ierakstītajām amatpersonām;
- 4) iesniegt sūdzības par amatpersonu rīcību un lēmumiem, pieteikt lūgumus tādā pašā kārtībā kā pašam pārstāvamajam;
- 5) pēc pirmstiesas kriminālprocesa pabeigšanas, ja nepilngadīgajam piemērots ar brīvības atņemšanu saistīts drošības līdzeklis, saņemt to tiesai nododamās krimināllietas materiālu kopijas, kas attiecas uz pārstāvamajam izvirzīto apsūdzību un viņa personību, ja tās nav izsniegtas agrāk, vai ar prokurora piekrišanu iepazīties ar šiem materiāliem;
- 6) saņemt informāciju par krimināllietas iztiesāšanas laiku un vietu jebkuras instances tiesā;
- 7) piedalīties slēgtās tiesas sēdēs;
- 8) iepazīties ar tiesas nolēmumiem tādā pašā kārtībā kā aizstāvim;
- 9) pārsūdzēt tiesas nolēmumus tādā pašā kārtībā un apjomā kā pašam pārstāvamajam;
- 10) uzaicināt aizstāvi aizstāvības tiesību realizācijai.⁹⁹

Termiņš par pārstāvja pieņemšanu ir ne ilgāks par trīs darba dienām, bet pēc iespējas ātrāk. Ja šajā laika posmā, netiek atrast piemērots nepilngadīgā interešu pārstāvis, tad tiek pieaicināts bērnu tiesību aizsardzības iestādes pārstāvis.

Pārstāvis ir tiesīgs darboties ar nepilngadīgā interešu aizstāvību līdz tas sasniedz 18 gadu vecumu. Personām, kurām nav finansiāli iespējams nodrošināt sev aizstāvību un pašas to nespēj, valstij ir piedāvā atbalsts. Nomainīt pārstāvi ir tiesīgs izdarīt procesa virzītājs, ko visbiežāk sastāda rezolūcijas veidā.

---

⁹⁸ Āboltiņa J. Pirmstiesas process lietās par nepilngadīgo noziedzīgiem nodarījumiem. Jurista Vārds, 2010. gada 26. oktobris, Nr. 43.

⁹⁹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

Darba autore secina, ka pārstāvības regulējums attiecībā uz nepilngadīgo personu nav specifisks. Likumā tiek norādīti noteikumi un tiesības pārstāvim, ja tas pārstāv cietušo vai apsūdzēto. Kā jau darba pirmajā nodaļa tika noskaidrots, ka nepilngadīgais kriminālprocesā var piedalīties arī kā liecinieks. Diemžēl Kriminālprocesa likums neregulē pārstāvja tiesības un pienākumus, kad jāpārstāv ir nepilngadīgs liecinieks, piemēram, aplūkošanā vai apskatē. Darba autore uzskata, ka būtu nepieciešams papildināt Kriminālprocesa likumu ar nodaļu, kur tiktu reglamentēti noteikumi attiecībā uz pārstāvi, ja nepilngadīgā persona procesā iesaistās kā liecinieks.

6. KRIMINĀLPROCESA PABEIGŠANA LIETĀS PAR NEPILNGADĪGO IZDARĪTIEM NOZIEDZĪGIEM NODARĪJUMIEM

Prokurors pirmstiesas kriminālprocesu var pabeigt:

- 1) pieņemot lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai un nododot krimināllietu tiesai pēc piekritības;
- 2) pieņemot lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai neatliekamības kārtībā;
- 3) pieņemot lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai saīsinātā procesa kārtībā;
- 4) slēdzot vienošanos ar apsūdzēto un nododot krimināllietu tiesai;
- 5) piemērojot apsūdzētajam priekšrakstu par sodu;
- 6) izbeidzot kriminālprocesu, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības;
- 7) pieņemot lēmumu par kriminālprocesa izbeigšanu;
- 8) pieņemot lēmumu un nododot krimināllietu tiesai medicīniska vai audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanai¹⁰⁰.

Tāpat šīs procedūras ir piemērojamas arī attiecībā uz nepilngadīgajiem. Šī darba ietvaros netika apskatīti statistikas dati, tomēr darba autore uzskata, ka ar aizdomās turētu nepilngadīgu personu saistītus kriminālprocesus vajadzētu virzīt tā, lai iespējami mazāk kaitētu nepilngadīgajam, protams, piemērojot atbilstošu soda mēru, bet iespējami humānākā veidā, piemēram, ja lieta nododama tiesai, veicināt šo lietas nodošanu neatliekamības kārtībā.

Kriminālprocesa pabeigšanu var iedalīt uz tiesu nododamā krimināllietā un arhīva lieta. Arhīvā noliek nesvarīgu lietu. Krimināllietas materiālus nokopē un nodod dalībniekiem, bet var arī vienkārši iepazīstināt. Viņiem ļauj iepazīties ar arhīva lietu un lūgt dažas lietas pievienot pamatlītai. Noskaidro, vai tiesā jāskata lieta ar pierādījumu pārbaudi. Ja apsūdzētais atzīst vainu, tad pierādījumu pārbaudi nevajag. Lēmums par atzīšanu par aizdomās turēto un par saukšanu pie kriminālatbildības ir katrai personai atsevišķs.

Prokurors var pieņemt lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai, ja tam ir pietiekams skaits savākto pierādījumu. Pierādījumiem ir jābūt tādiem, lai efektīvi varētu uzturēt apsūdzību tiesā. Pabeidzot procesu ar lietas nodošanu tiesai prokurors dara zināmu, ka apsūdzētajam noslēguma pieteikumu iesniegšanas termiņā ir jāiesniedz prokuroram informācija par to, vai viņš pieprasa lietas koleģiālu iztiesāšanu tiesā vai vēlas aizstāvja piedalīšanos lietas iztiesāšanā, kuras personas, pēc aizstāvības domām, būtu izsaucamas uz tiesas sēdi un vai apsūdzētais piekrīt iespējai, ka krimināllietu apsūdzībā vai tās patstāvīgā daļā tiesa izskata bez pierādījumu

---

¹⁰⁰ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

pārbaudes.¹⁰¹ Apsūdzētā noslēguma pieteikumi prokuroram ir jāizskata un jāpieņem lēmums trīs dienu laikā. Kad noslēguma pieteikums tiek apmierināts vai noraidīts, tad prokurors pieņem lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai. Materiāli tiesai tiek nosūtīti nekavējoties un šis lēmums nav pārsūdzams savukārt lēmums par izbeigšanu ir pārsūdzams vispārējā kārtībā.

Neatliekamības kārtība tiek piemērota gadījumos, kad:

- noskaidrota persona (pārsteigta noziedzīga nodarījuma izdarīšanas brīdī vai tūlīt pēc tā),
- persona izdarījusi kriminālpārkāpumu, mazāk smagu noziegumu vai smagu noziegumu,
- izmeklēšanu iespējams pabeigt piecas darba dienās.

Saīsinātais process tiek noteikts gadījumos, kad:

- noskaidrota persona, kas izdarījusi noziedzīgu nodarījumu,
- izmeklēšanu iespējams pabeigt 10 dienās.

Attiecībā uz jau iepriekš minēto darba autores viedokli par neatliekamā kārtībā izskatāmiem kriminālprocesiem, ja tajos iesaistītās apsūdzētās personas ir nepilngadīgie, jāpiebilst, ka tādā gadījumā, pēc darba autores domām, būtu nepieciešams papildināt Kriminālprocesa likuma 424. pantu ar 4. punktu, kurā tiktu minēts, ka apsūdzētā persona ir nepilngadīga.

Ja persona izdarījusi kriminālpārkāpumu vai mazāk smagu noziegumu un prokurors, ņemot vērā izdarītā noziedzīga nodarījuma raksturu un radīto kaitējumu, personu raksturojošus datus un citus lietas apstākļus, ir guvis pārliecību, ka šai personai nevajadzētu piemērot brīvības atņemšanas sodu, taču to nevar atstāt nesodītu, viņš var pabeigt kriminālprocesu, sastādot priekšrakstu par sodu.¹⁰² Ja par vienu nodarījumu apsūdzēti vairāki, priekšrakstu var piemērot arī tikai vienam.

Prokurors pēc savas paša, apsūdzētā un viņa aizstāvja iniciatīvas var slēgt vienošanos par vainas atzīšanu un sodu, ja ir noskaidroti apstākļi, kas attiecas uz pierādīšanas priekšmetu, un apsūdzētais piekrīt viņam inkriminētā nodarījuma apjomam, kvalifikācijai, radītā kaitējuma novērtējumam un vienošanās procesa piemērošanai.¹⁰³

Nepilngadīgai personai ļoti saudzējošs un humāns ir vienošanās process un izmantojams praksē iespējami biežāk – šādu viedokli pauž darba autore.

---

¹⁰¹ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

¹⁰² Turpat

¹⁰³ Turpat

Kriminālprocesa likuma 434.panta pirmās daļas 2. punktā noteikts, ja prokurors, ceļot apsūdzību vai turpinot kriminālvajāšanu, atzīst par iespējamu procesā slēgt vienošanos, viņš informē cietušo par viņa tiesībām izteikt savu viedokli par vienošanās procesa iespējamo piemērošanu. No minētās likuma normas izriet, ka cietušajam jābūt reālai iespējai izteikt savu viedokli vēl pirms vienošanās noslēgšanas.¹⁰⁴

Kriminālprocesa izbeigšana, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, pieļaujama tikai tad, ja:

- 1) Personu apsūdz par kriminālpārkāpuma vai mazāk smaga nozieguma izdarīšanu;
- 2) Persona agrāk nav sodīta par tīšu noziedzīgu nodarījumu;
- 3) Pret personu pēdējo piecu gadu laikā kriminālprocess nav izbeigts, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības;
- 4) Šādai procesa izbeigšanai piekrīt amatā augstāks prokurors un izdara par to atzīmi kriminālprocesa reģistrā.¹⁰⁵

Prokurors izbeidzot procesu nosaka pārbaudes laiku no 3-18 mēnešiem un nosaka pienākumus apsūdzētajam. Lēmums par procesa izbeigšanu stājas spēkā pēc pārbaudes laika notecēšanas un pienākumu izpildes.

Nepilngadīgo no reālas brīvības atņemšanas pasargā arī kriminālprocesa izbeigšana, nosacīti atbrīvojot no kriminālatbildības, kas ir pilnībā akceptējams kriminālprocesa izbeigšanas veids attiecībā uz nepilngadīgām personām.

Ja nav savākti pietiekams skaits pierādījumu, kas apstiprinātu apsūdzētā vainu noziedzīga nodarījuma izdarīšanā, tad procesa virzītājs pieņem lēmumu par procesa izbeigšanu. Izbeidzot kriminālprocesu, procesa virzītājs turpina tās izmeklēšanu.

Par pieņemtajiem lēmumiem prokurors informē apsūdzēto un to cietušo, kuram kaitējums radīts ar konkrēto noziedzīgu nodarījumu, un izdara attiecīgus ierakstus kriminālprocesa reģistrā.¹⁰⁶

Ja izmeklēšanas laikā tiek iegūtas ziņas par to, ka apsūdzētajam ir psihiski traucējumi, vai ziņas par tā nepieskaitāmību, tad prokurors pieņem lēmumu par krimināllietas nodošanu tiesai, lai noteiktu medicīniska rakstura piespiedu līdzekli. Lēmumu par medicīniska rakstura piespiedu līdzekļu noteikšanu pieņem tiesa, izskatot krimināllietas vispārējā kārtībā, kā arī sevišķā kriminālprocesa ietvaros.

---

¹⁰⁴ Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 4. novembra Lēmums Lietā SKK – 555/2009

¹⁰⁵ Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.

¹⁰⁶ Turpat

Kriminālprocesa likums paredz, ka tiesas spriedums var būt attaisnojošs vai notiesājošs, turklāt visbiežāk process tiesā beidzas ar nolēmumu. Runājot par nepilngadīgajiem, Kriminālprocesa likuma 522. pantā noteikts – ja nepilngadīgais tiek atzīts par vainīgu noziedzīga nodarījuma veikšanā, tiesa tomēr var viņu atbrīvot no piespriedē soda un piemērot likumā paredzētos audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus, ievērojot attiecīgā nodarījuma veikšanas īpašos apstākļus un par vainīgo personu iegūtās, atbildību mīkstinošas ziņas. Tomēr jāpiebilst, ka, piemērojot kādu audzinoša rakstura piespiedu līdzekli, tiesa ņem vērā apsūdzētās personas raksturojošos datus, atbildību mīkstinošos vai pastiprinošos apstākļus, kā arī noziedzīgā nodarījuma raksturu, smaguma un bīstamības pakāpi.

Darba autore uzskata, ka pievēršanās audzinoša rakstura līdzekļiem nav izvairīšanās no kriminālsoda, bet gan bērna pasargāšana no negatīvā, ko līdzī nes kriminālsods.

Likums „Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem¹⁰⁷” nosaka audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu veidus un to piemērošanas kārtību.

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi tiek piemēroti, lai sasniegtu šādus mērķus:

- 1) sabiedrības interesēm atbilstošas vērtību orientācijas veidošanos un nostiprināšanos bērņā;
- 2) bērna orientāciju uz atturēšanos no pretlikumīgām darbībām;
- 3) bērna ar sociālās uzvedības novirzēm reintegrāciju sabiedrībā.

Būtu nepieciešams izstrādāt īpašas programmas pusaudžiem, kuriem piemēroti audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi kā soda mērs noteikto mērķu sasniegšanai.

Audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus iespējams piemērot bērniem vecumā no 11 līdz 18 gadiem, ja bērns veicis pārkāpumu vai nodarījumu, par kuru, saskaņā ar likumu, paredzēta administratīvā vai kriminālatbildība.

Bērniem var piemērot šādus audzinoša rakstura piespiedu līdzekļus:

- 1) izteikt brīdinājumu;
- 2) uzlikt par pienākumu atvainoties cietušajām personām, ja tās piekrīt tikt ar vainīgo;
- 3) nodot bērnu galvojumā vecākiem vai aizbildņiem, kā arī citām personām, iestādēm vai organizācijām;
- 4) uzlikt par pienākumu ar savu darbu novērst radītā kaitējuma sekas;
- 5) bērnam, kurš sasniedzis 15 gadu vecumu un kuram ir ienākumi, — uzlikt par pienākumu atlīdzināt nodarīto zaudējumu;
- 6) noteikt uzvedības ierobežojumus;

---

¹⁰⁷ Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002., Ziņotājs, Nr. 23, 12.12.2002., spēkā ar 01.01.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 12.05.2010.

- 7) uzlikt par pienākumu veikt sabiedrisko darbu;
- 8) ievietot bērnu sociālās korekcijas izglītības iestādē.¹⁰⁸

Pēc darba autores domām, ar iepriekš minētajiem audzinoša rakstura piespiedu līdzekļiem izvirzīto mērķi iespējams sasniegt tikai tad, ja pusaudzis apmeklē arī nodarbības, kurās tiek stāstīts un runāts par piemērotā soda iemesliem, alternatīvām, kā arī svarīgi ir tas, lai ar pusaudzi strādātu speciālisti. Svarīgi būtu ņemt vērā arī to, ka pusaudža vecumā izteikts brīdinājums vai atvairošanās ne vienmēr veicina respektu vai bijību, turklāt, ja pusaudzis tiek nodots vecākiem galvojumā, tad bieži vien vairāk tiek sodīti vecāki nekā pats bērns.

Krimināllikumā¹⁰⁹ ietverta atsevišķa nodaļa, kas veltīta nepilngadīgo kriminālatbildības gadījumiem. Tajā aprakstītas nepilngadīgo personu sociāli psiholoģiskās īpatnības, kā arī kriminālatbildības mērķu maksimāla sasniegšana, ietekmējot nepilngadīgo socializāciju un dodot iespēju īstenot specifiskus psiholoģiski pedagoģiskus līdzekļus, tādējādi nosakot kārtību, kādā nepilngadīgajiem piemērojami audzinoša rakstura piespiedu līdzekļi, noteiktais sods, nosacīta notiesāšana vai sodāmības dzēšana.

Nepilngadīgajiem nosakāmā soda pieņemšanā vērā tiek ņemta nodarījuma subjekta specifika, pie kā pieskaitāmi noziedzīga nodarījuma veikšanas īpašie apstākļi, vainu pastiprinošie apstākļi, vainīgā personību raksturojošas ziņas, kas ir atbildību mīkstinoši apstākļi, kas skar gan pašu nodarījumu, gan vainīgā personību. Turklāt kriminālprocesuālās īpatnības attiecībā uz nepilngadīgajiem pastāv arī tad, ja nepilngadīgai personai piemērots tiek brīvību ierobežojošs soda mērs.

Autore vēlas norādīt, ka pastāv kāda negatīva iezīme, kas raksturo ieslodzījuma vietas kopumā – tā ir subkultūra. Sabiedrības un valsts vienaldzības un neuzticības dēļ bijušajam ieslodzītajam, kurš iespējams bijis pat paraugieslodzītais, ir diezgan grūti pilnvērtīgi reintegrēties sabiedrībā, atrast pajumti un nodarbošanos pēc ieslodzījuma termiņa izbeigšanās.

Rakstot šo darbu un pētot attiecīgo jautājumu, darba autore secina, ka nepastāv būtiskas atšķirības starp kriminālprocesa pabeigšanu attiecībā uz pieaugušajiem un nepilngadīgajiem, tomēr darba autore uzskata, ka šādas atšķirības būtu nepieciešamas ar mērķi pasargāt nepilngadīgās personas no cietuma subkultūras un iespējamās negatīvās ietekmes uz visu turpmāko pusaudža dzīvi.

---

¹⁰⁸ Turpat

¹⁰⁹ Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 01.04.1999., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 18.02.2015

KOPSAVILKUMS

Pētījuma rezultātā autore izvirza aizstāvēšanai šādas tēzes:

1. Pēc autores domām, lai mazinātu nepilngadīgo noziedzīgo nodarījumu skaitu, tad, pirmkārt, būtu nepieciešams ieviest mācību lekcijas skolās ar mērķi izglītēt skolēnus tādās jomās kā narkomānija un alkoholisms, un sniegt priekšstatu par tā sekām. Otrkārt, visām skolām ir jābūt sadarbībai starp pašu skolu un policiju, lai policijas darbinieki spētu kontrolēt nepilngadīgo personu darbības kamēr tie atrodas izglītības iestādē.
2. Darba autore secina, ka, lai arī praksē pastāv dažādas kriminālprocesuālās īpatnības, galvenās ir attiecināmas uz nepilngadīgas personas pratināšanu, kas atrunātas Kriminālprocesa likumā. Praksē pratināšana tiesā visbiežāk notiek slēgtā tiesas sēdē, kaut arī tiesas sēdes Latvijā ir atklātas. Jautājumi par nepilngadīgo iesaistīšanu kriminālprocesā būtu detalizētāk reglamentējami – pēc darba autora domām, atsevišķā nodaļā, jo nepieciešams būtu uzsvērt īpašo iztiesāšanas un krimināllietas izmeklēšanas kārtību, kas skar nepilngadīgas personas. Tāpat autors ierosina, ka darbā ar nepilngadīgajām apsūdzētajām personām būtu nosakāmi stingrāki noteikumi arī procesa virzītājiem, tiesnešiem, advokātiem.
3. Darba autors secina, ka likumā būtu jāparedz gadījumi, kad procesa virzītājam tiek dots laiks, lai pārliecinātos, vai šādas nepilngadīgās personas vecāki nav iesaistīti noziedzīga nodarījuma veikšanā, jo nereti vecāki ir tieši tie, kuri sniedz norādījumus vai mudina savus bērnus uz noziedzīga nodarījuma izdarīšanu. Lielākoties negodprātīgie vecāki šo ļaunprātīgi izmanto mazgadīgu bērnu gadījumā, jo tiem netiek piemērota kriminālatbildība.
4. Pēc autores domām, ievietošana sociālās korekcijas izglītības iestādē nav labākais lēmums bērnam, jo tas atdala bērnu no savas ģimenes un tuviniekiem. Prakse liecina par to, ka bērni bieži vien šī iemesla dēļ aizbēg no šīs iestādes, pamatojot, ka tur viņiem esot vientuļi un jūtas garlaikoti. Autore uzskata, ka būtu nepieciešams sociālās korekcijas izglītības iestādes programmu īstenot ārpus šīs pašas iestāde, lai bērni necenstos patvaļīgi pamest iestādi un atrasties vieniem pašiem uz ielas bez uzraudzības.
5. Darba autore secina, ka, lai arī katrai valstij ir sava likumdošana un pieņemtas tiesību normas, visām valstīm ir jānodrošina obligātā aizstāvība nepilngadīgo personu grupai.
6. Darba autore secina, ka pārstāvības regulējums attiecībā uz nepilngadīgo personu nav specifisks. Likumā tiek norādīti noteikumi un tiesības pārstāvim, ja tas pārstāv cietušo vai apsūdzēto. Kā jau darba pirmajā nodaļā tika noskaidrots, ka nepilngadīgais kriminālprocesā var piedalīties arī kā liecinieks. Diemžēl Kriminālprocesa likums neregulē pārstāvja tiesības un pienākumus, kad jāpārstāv ir nepilngadīgs liecinieks, piemēram, aplūkošanā vai apskatē. Darba autore uzskata, ka būtu nepieciešams papildināt Kriminālprocesa likumu ar nodaļu, kur tiktu

reglamentēti noteikumi attiecībā uz pārstāvi, ja nepilngadīgā persona procesā iesaistās kā liecinieks.

7. Attiecībā uz jau iepriekš minēto darba autores viedokli par neatliekamā kārtībā izskatāmiem kriminālprocesiem, ja tajos iesaistītās apsūdzētās personas ir nepilngadīgie, jāpiebilst, ka tādā gadījumā, pēc darba autores domām, būtu nepieciešams papildināt Kriminālprocesa likuma 424. pantu ar 4. punktu, kurā tiktu minēts, ka apsūdzētā persona ir nepilngadīga.

8. Pēc darba autores domām, ar audzinoša rakstura piespiedu līdzekļiem izvirzīto mērķi iespējams sasniegt tikai tad, ja pusaudzis apmeklē arī nodarbības, kurās tiek stāstīts un runāts par piemērotā soda iemesliem, alternatīvām, kā arī svarīgi ir tas, lai ar pusaudzi strādātu speciālisti. Svarīgi būtu ņemt vērā arī to, ka pusaudža vecumā izteikts brīdinājums vai atvainošanās ne vienmēr veicina respektu vai bijību, turklāt, ja pusaudzis tiek nodots vecākiem galvojumā, tad bieži vien vairāk tiek sodīti vecāki nekā pats bērns.

9. Darba autore, rakstot šo darbu un pētot attiecīgo jautājumu, secina, ka nepastāv būtiskas atšķirības starp kriminālprocesa pabeigšanu attiecībā uz pieaugušajiem un nepilngadīgajiem, tomēr darba autore uzskata, ka šādas atšķirības būtu nepieciešamas ar mērķi pasargāt nepilngadīgās personas no cietuma subkultūras un iespējamās negatīvās ietekmes uz visu turpmāko pusaudža dzīvi.

IZMANTOTĀ LITERATŪRA UN AVOTI

Literatūra

1. Āboltiņa J. Pirmstiesas process lietās par nepilngadīgo noziedzīgiem nodarījumiem. 2010. gada 26. Oktobris, Nr.43 (638).
2. Buklets – Bērns kā cietušais vai liecinieks kriminālprocesā, Dardedze, 2007.
3. Dombrovskis R. Izmeklēšanas darbību raksturojums un veidi. Jurista vārds, Nr.11 (564), 2009. gada 17. marts
4. Eiropas Ekonomikas un sociālo lietu komitejas Atzinums par tematu Jauniešu likumpārkāpumu novēršana, likumpārkāpumu, ko izdarījuši nepilngadīgie, izskatīšana, un nepilngadīgo tiesvedības sistēmas nozīme Eiropas Savienībā. Nr. 52006IE0414, Oficiālais Vēstnesis C 110 , 09/05/2006.
5. Izlīgums. Pieejams: <http://www.probacija.lv/page.php?id=35>
6. Judins A. Apcietinājums Latvijas Kriminālprocesā, Providus, 2011. Pieejams: http://www.sfl.lv/upload_file/2011%20gads/Apcietinajums%20Latvijas%20kriminalprocesa.pdf
7. Judins A. Ar brīvības atņemšanu nesaistītie drošības līdzekļi, Providus, 2008.
8. Judins A. Atjaunojošā justīcija nepilngadīgo noziedzības kontekstā: Baltijas valstis Eiropas dimensijā. Rīga: Providus 2010.gads.
9. Judins A. Lai izprotam nepilngadīgā jēdzienu Krimināllikumā. Jurista Vārds, 2001.gada 24.aprīlis, Nr.12 (205)
10. Judins A. Nepilngadīgo ieslodzīto statuss. Providus, 2015.
11. Krastiņš U. Liholaja V. Niedre A. Krimināltiesības vispārīgā un sevišķā daļa: mācību grāmata, papildinātais izdevums. Rīga Tiesu Namu Aģentūra, 2001, 55.lpp.
12. Krastiņš U., Liholaja V., Niedre A., Krimināltiesības, Vispārīgā daļa. Rīga: Tiesu namu aģentūra, 2008.
13. Laķis P., Socioloģija. Ievads socioloģijā. Rīga:Zvaigzne ABC, 2002.
14. Latvijas Republikas Izglītības un zinātnes ministrija: Sociālā un pedagoģiskā korekcija. Pieejams: <http://www.izm.gov.lv/lv/izglitiba/vispareja-izglitiba/sociala-un-pedagogiska-korekcija>
15. Liede A. Kriminālprocess: Tiesvedības norise krimināllietās. Rīga: Zvaigzne, 1973.
16. Lodočkina E. Par alternatīvām brīvības atņemšanai nepilngadīgajiem. Jurista vārds, Nr. 14 (247), 2002. gada 16. jūlijs.

17. Meikališa Ā. Apcietinājuma tiesiskās reglamentācijas forma. Jurista Vārds, 2006.gada 21.marts, Nr.12 (415).
18. Meikališa Ā. Drošības līdzekļu kriminālprocesuālā reglamentācija Latvijas likumdošanā. Rīga: LPA, 1995.
19. Meikališa Ā. Kriminālprocesa tiesības: Vispārīgā daļa. Shēmas. Autoru kolektīvs. Rīga: P&K, 2001.
20. Meikališa Ā. Kriminālprocesuālo terminu skaidrojoša vārdnīca, RaKa, 1998
21. Meikališa Ā. Latvijas Kriminālprocesa likuma piemērošanas pirmā gada problēmas: Kriminālprocesuālo piespiedu līdzekļu piemērošanas mehānisms kriminālprocesā. Rīga: Latvijas Policijas akadēmija, 2006.
22. Meikališa Ā. Pirmstiesas izmeklēšana. Rīga: Turība, 2001.
23. Meikališa Ā., Strada – Rozenberga K., Kriminālprocess. Raksti 2005 – 2010. Rīga: Latvijas Vēstnesis, 2010.
24. Meikališa Ā., Strada-Rozenberga K. Pārmaiņu laiks kriminālprocesā V: Procesuālie piespiedu līdzekļi un sankcijas. Jurista Vārds, Nr.26 (429), 2006. gada 4. jūlijs.
25. Pārskats par nepilngadīgo noziedzības stāvokli, noziedzīgos nodarījumos cietušajiem bērniem un noziedzības novēršanas problēmām 2014.gada 6 mēnešos. Pieejams: www.vp.gov.lv/faili/sadalas/2014_parskats.doc
26. Rokasgrāmata prokuroriem kriminālprocesā. Rīga:Tiesu nama aģentūra, 2010.
27. Rudzītis K. Par nepilngadīgo kriminālatbildības īpatnībām. Latvijas Vēstnesis, Nr. 30, 2000. gada 10. oktobris.
28. Starptautiskā zinātniski praktiskā konference. Nepilngadīgo drošība un tiesību aizsardzība. Rīga: Latvijas policijas akadēmija, 2010.
29. Strada-Rozenberga K. Aizstūrēšanas kriminālprocesuālā būtība un izpausme. Latvijas Vēstnesis, Jurista Vārds, Nr.17, 2006.gada 25.aprīlī.
30. Zini savas tiesības. Pieejams: http://www.zinisavastiesibas.lv/lapa_I05.htm
31. Коврига, З. Уголовно-процессуальное принуждение. Воронеж: 1975.
32. Райс Ф. Психология подросткового и юношеского возраста. Мастера психологии. 2000.

Normatīvie akti

33. Starptautiskais pakts par pilsoņu un politiskajām tiesībām. Starptautisks dokuments. Latvijas Vēstnesis, Nr. 61 (2826), 23.04.2003., spēkā ar 14.07.1992.

- 34.** Apvienoto Nāciju Organizācijas Pusaudžu tieslietu administrēšanas Minimālā Standarta noteikumi (Pekinas noteikumi), Pieņemti ar Ģenerālās asamblejas rezolūciju 40/33 1985.gada 29.novembrī. Pieejams: http://www.tiesibsargs.lv/lat/tiesibu_akti/ano_dokumenti/?doc=184
- 35.** ANO Vispārējā cilvēktiesību deklarācija, Pieņemta un pasludināta ar Ģenerālās Asamblejas 1948. gada 10. decembra 217. A (III) rezolūciju. Pieejams: <http://www.humanrights.lv/doc/vispaar/vispcd.htm>
- 36.** Eiropas Cilvēka tiesību un pamatbrīvību aizsardzības konvencija. Redakcija, kas saskaņā ar Konvencijas 11.protokolu stājās spēkā 1998.gada 1.novembrī.
- 37.** Latvijas Republikas Satversme. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 43, 01.07.1993., Ziņotājs, Nr. 6, 31.03.1994., spēkā ar 07.11.1922., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 08.07.2014.
- 38.** Krimināllikums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 01.04.1999., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 18.02.2015.
- 39.** Par audzinoša rakstura piespiedu līdzekļu piemērošanu bērniem. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 168 (2743), 19.11.2002., Ziņotājs, Nr. 23, 12.12.2002., spēkā ar 01.01.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 12.05.2010.
- 40.** Kriminālprocesa likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 74 (3232), 11.05.2005., Ziņotājs, Nr. 11, 09.06.2005., spēkā ar 01.10.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 11.02.2015.
- 41.** Bērnu tiesību aizsardzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 199/200 (1260/1261), 08.07.1998., Ziņotājs, Nr. 15, 04.08.1998., spēkā ar 22.07.1998., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 25.03.2014.
- 42.** Valsts nodrošinātās juridiskās palīdzības likums. LR likums. Latvijas Vēstnesis, Nr. 52 (3210), 01.04.2005., Ziņotājs, Nr. 8, 28.04.2005., spēkā ar 01.06.2005., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 16.05.2012.
- 43.** Latvijas Administratīvo pārkāpumu kodekss. LR likums. Ziņotājs, Nr. 51, 20.12.1984., spēkā ar 01.07.1985., spēkā ar 01.07.1985., ar grozījumiem, kas pieņemti līdz 01.03.2015.
- 44.** 2004.gada 3.februāra Ministru kabineta noteikumiem Nr.59 "Kārtība, kādā bērnu ievieto sociālās korekcijas izglītības iestādē". Pieejams: <http://likumi.lv/doc.php?id=84015>
- 45.** Rumānijas kriminālkodekss. Pieejams: <http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes/country/8>
- 46.** Holandes kriminālprocesa likums. Pieejams: <http://www.lexadin.nl/wlg/legis/nofr/eur/lxwened.htm>

47. Slovēkijas kriminālkodekss. Pieejams:

<http://www.legislationline.org/documents/section/criminal-codes>

Juridiskās prakses materiāli

48. Satversmes tiesas 2000. gada 30. augusta spriedums lietā Nr. 2000-03-01 un 2002.gada 22. oktobra spriedums lietā Nr. 2002-04-03.

49. Augstākās tiesas Krimināllietu tiesu palātas prakses apkopojums "Apgabaltiesu kā pirmās instances tiesas un augstākās tiesas krimināllietu tiesu palātas kā apelācijas instances tiesas sodu piemērošanas prakse", 2007./2008.gads.

50. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2012. gada 26. janvāra Lēmums Lietā SKK –26/2012.

51. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2011. gada 25. janvāra Lēmums Lietā SKK – 9/2011.

52. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2010. gada 15. septembra lēmums lietā SKK – 448/2010.

53. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 24. marta Lēmums Lietā SKK – J-190/2009 (Krimināllieta 11370063908).

54. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 28. septembra Lēmums lietā SKK – 509/2009 (Krimināllieta Nr. 11330007208)

55. Latvijas Republikas Augstākās tiesas Senāta Krimināllietu departamenta 2009. gada 4. novembra Lēmums Lietā SKK – 555/2009.

56. Balvu rajona tiesas 2013. gada 28. novembra tiesas lēmums lietā Nr. 11110037513, K09-0188-13/3.

57. Rēzeknes Administratīvās rajona tiesas 2011. gada 18. oktobra spriedums lietā Nr.A420715010, A-03073-11/42.

DOKUMENTĀRĀ LAPA

Bakalaura darbs „Kriminālprocesuālās īpatnības lietās par nepilngadīgo izdarītiem noziedzīgiem nodarījumiem” izstrādāts LU Juridiskajā fakultātā.

Ar savu parakstu apliecinu, ka pētījums veikts patstāvīgi, izmantoti tikai tajā norādītie informācijas avoti un iesniegtā darba elektroniskā kopija atbilst izdrukai.

Autore: Monika Zaharova

Rekomendēju darbu aizstāvēšanai

Vadītāja: Prof. Dr.iur. Ārija Meikališa

Recenzents: _____

Darbs iesniegts Krimināltiesisko zinātņu katedrā __.__.2015

Darbs aizstāvēts bakalaura gala pārbaudījuma komisijas sēdē

__.__.2015. prot. Nr. __, vērtējums ____

Komisijas sekretārs: